

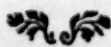
EDWARDI BOWEN MUSEUM

DE

Æ L F R I C O,

DOROVERNENSI ARCHIEPISCOPO,

COMMENTARIUS.

EDWARD TOWNE

W. L. F. R. I. C. O.

ROBERTSON'S ARCHITECTURE

COMMENTARIES

EDWARDI-ROWEI MORESI, K

A. M. ET SOC. ANT. SOC.

D E

Æ L F R I C O,

DOROVERNENSI ARCHIEPISCOPO,

COMMENTARIUS:

E X

A U T O G R A P H O

I N

BIBLIOTHECA THOMÆ ASTLEI, ARM.

ASSERVATO,

EDIDIT ET PRÆFATUS EST

GRIMUS JOHANNIS THORKELIN, LL. D.

Regius in Universitate Havn. Antiquitatum Professor; Tabularii Sanctioris Custos; Regiis Seviris Arna
Magnæanis a literis; Regg. Societ. Scient. Islandicæ; Genealogico Herald. Havn. Scient.
Dublin. Antiquarior. Lond. & Edinb. Necnon Scient. Goetting. a Comm. litt. Sodalis.

L O N D I N I:

EX ÆDIBUS CAROLI CLARKII.

SUMPTIBUS J. ET T. EGERTONORUM.

M. DCC. LXXXIX.

REVERENDISSIMO

IN

CHRISTO PATRI

AC

DOMINO

D. JOHANNI,

DEI GRATIA

ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI,

TOTIUS ANGLIÆ PRIMATI

ET

METROPOLITANO,

Ec. Ec. Ec.

REVISED EDITION

C. H. R. 1837 O. P. A. T. R.

D. J. O. H. A. N. N.

ARCHIEPISCOPO CANTuariensi

TOTIUS ANGLIE PRIMATI

SCHEDAS has, quibus
Commentarius de eximio ÆLFRICO, ante-
cessore olim TUO continetur, nemini jure po-
tiori, quam TIBI, Reverendissime Archiepi-
scope! inscribi posse credidi.

Quidni enim exiguæ alias molis scriptum in-
terioris apud TE admissionis decus speret, cum
ab interitu & scelerata quorundam hominum
obtrectatione famam Præfulis vindicet, qui ævi
sui facile princeps Ecclesiæ & reipublicæ litera-
riæ fulcrum fere unicum erat; et cujus super
religionis Christianæ mysteriis dogmata, quot-
quot Deum puro corde coluerint, magni sem-
per facient.

Qua

Qua quidem ratione ductus supplicem TIBI
volui mittere tractatum hunc, qui TUIS potis-
simum auspiciis in lucem publicam prodeat.

Hoc TU si probes, & faveas industriæ meæ,
omnia, quæ vellem, me consecutum existimabo.
Scripsi Londini, Pridie Kalendas Julii, anno
Domini MDCCCLXXXIX.

Reverendissimi nominis TUI

Omni observantia

Devotissimus,

G. J. THORKELIN.

L. B. S.

VENIAM petere pro edendo in lucem publicam doctissimum de ÆLFRICO Archiepiscopo Dorobernensi Commentarium, quo varia momenti haud exigui ad Historiam Angliæ tam Ecclesiasticam, quam literariam spectantia certo talo exponuntur, idem esset ac utilitatem, quæ ex eruditis id genus lucubrationibus in rem publ. literariam redundare solet, post Johnsonum, Kippisium, aliosque summi nominis viros, argumentorum serie, longa quidem, at minime noua commonstrare. Etenim quæ delectatio major, ut cum diuo PARKERO loquar, quam clarorum virorum studia, res gestas, mores, vitas denique, ortus, obitus (tanquam tabulas bene pictas) intueri. Ausus nostros argumenti gratia tueatur, cui beatus Auctor pari industria et ingenio per annos bene multos studiit, & munere ita functus est, ut exempla, stimulosque, qui sibi fuerunt, Baleos puta, Ballardos, Lelandos atque Wiseos multum superauerit. Ne ingratiis hæc dixisse videar, afferre liceat Wisei ad Moresum epistolam Anglice quidem scriptam, sed a me in Latinum versam. Cujus hic tenor est.

Franciscus Wiseus Edwardo Rowe Morefo.

S.

* DISSERTATIO tua ad me venit tempore quo laboravi morbo, qui singulas fere corporis artus occupavit. A quo quanquam ad-

* Ansam huic epistolæ dederunt Morefi ad Wiseum literæ datæ die xxii. Septembr. MDCCLX.

Edwardus Rowe Morefus Francisko Wiseo.

HABEO apud me parvum tractatum ante annos haud paucos scriptum, quo solum ixi quæstiones de duobus Ælfricis, eo quidem ut mihimet videretur successu, ut ne minima supersit dubitationis ansa. Sunt etiam mihi scripta, quibus Ballardus proposuit euincere Ælfricum Archiepiscopum Cantuariensem fuisse grammaticum & auctorem versarum Saxonice homiliarum. Quæ cum ita sint, & audiam te eandem rem singulari dissertatione tractavisse, & ejus gratia in votis habuisse optinere copiam scriptorum Ballardinorum, erit forsan tibi gratum conferre tuas cum meis & Ballardinis lucubrationibus. Quanquam quid de me loquor? maximam id dabit mihi jucunditatem discendi, quam bene respondeant utriusque nostrum hac de re argumenta. Si igitur tibi placuerit collationem instituere, libellulum meum exemplari Ballardino junctum mittam Oxonium cum Greenio nostro, qui septimana proxime sequenti illuc iturus est.

Die 22 Septembr. 1760.

huc

Mr. Wise to Mr. Mores.

DEAR SIR,

YOUR *dissertation came to me at a time when I was labouring under a severe fit of the gout, which attacked me in almost every limb.

* REVEREND SIR,

I HAVE by me a little treatise written some years ago wherein I seem (to myself at least) to have determined the affair of the two Ælfrics in such a manner as to leave no further room for controversy. I have likewise by me the substance of what Mr. Ballard intended to say in order to prove that Æ. Archb. of Canterb. was the Grammarian and Translator of the Sax. Homilies, and I am informed that you have written a dissertation upon the same subject and some time ago was desirous of seeing Mr. Ballard's papers. Perhaps it may not be disagreeable to you to compare notes with me as well as with Mr. B. and I myself should be heartily glad to see how nearly my sentiments correspond with Mr. Wise's in this matter; if therefore you shall be pleased to favour such a collation, I will transmit my book, in which is a copy of Mr. Ballard's paper, to Oxford by Mr. Green who sets out for that place next week.

*To the Rev. Mr. Wise,
22d Sept. 1760.*

b 2

I am

huc non liberatus sum, mearum tamen partium esse duco, ad literas tuas, quam primum fieri poterit responsum reddere. Ante omnia dolui videre exemplar literarum, quas scripsit quondam vir antiqua nobis amicitia junctus, literas inquam, quas vel eo nomine, ne velis in publicum dare, spero. Homo iste opinionem de seipso nimium bonam aluit. Noui hominem congeffisse varia ad Ælfricum spectantia, at non memini me unquam desiderio captum esse oculis peruoluendi ea, quibus exsequendis eum imparem fuisse sciui. Tu vero totum argumentum ita exhaustisti, ut parum aut nihil aliis relictum sit. Ego quidem diuersam a te viam emensus sum, qui sedulus annitebar, ne literariis jurgiis alios offenderem, cauique semper ne lectori fastidio essem: quinimo operam dedi, ut materia, quam sumpsi, mihi potenter esset lecta, & nossem quæ dicta fuissent, quæque dici debuissent. Qua ratione omnia collegi, quæ citra dubium pertinere ad Ælfricum Archiepiscopum Cantuariensem iudicaui. Ex quibus meis collectaneis epitomen ego feci ante complures annos, cujus tibi exemplar mitto, ut perspectum habeas, quam bene conueniamus in rebus majoris momenti. Quomodo secundum

I am not yet recovered, but think myself obliged to answer your letter as soon as possible. I was sorry to see that copy of our old friend's letter, which I hope you will not make public, for his sake. He had rather too good an opinion of himself. I knew that he had collected some things relating to Ælfric, but don't remember that I ever desired to see them, because I thought him unequal to the task. You have sifted the matter to the bottom, and have left little or nothing more to be said upon the question. I did not take the same method you have done, of correcting other people's mistakes, because I am always cautious of trespassing on the reader's patience; but endeavoured to make myself master of all that had been, or could be said upon the subject, and then selected every thing that I thought undeniably belonged to Ælfric Archbishop of Canterbury. I made an abstract of my notes several years since, and send you a copy of it, to shew that we agree in all the main points.

Ælfric

cundum meas obseruationes Ælfricus fuit prosapia nobilis, etenim *natalibus & moribus nobilem* eum vocant Literæ Electionis apud Harpsfeldum, & Comitis Cantiae filius audit in Historia Abbatum Sti. Albani Auctore Matheo Paris.

Monachus autem fuit in monasterio Abendoniae sub Æthelvuoldo tunc temporis Abbate, qui postea Episcopus Wintoniensis factus est, anno Domini DCCCCLXIII. quam ob rem *Æthelvoldi discipulum & Alumnum* semet nominat in Epistola ad Sigerium. Conf. Præfat. Homil. Ælfrici. Præfat. ad Grammaticam. Lit. Electionis apud Harpsfeld. Hist. Abend. in Anglia Sacra, vol. i. p. 166.

Anno Domini CMLXIX. fit Abbas Monasterii Sto. Albano dicati consecratus ab Sto. Oswaldo. Vid. Capgravii Vitas Sanctorum in Oswaldo: Mat. Paris Hist. Abbatiae Sti. Albani. Eadmeri Vitam Oswaldi in Ang. Sac. vol. ii.

Librum Canonum dedicavit Wulffino Episcopo Shiroburnensi. Vid. Spelm. Concil. vol. i. p. 572. Wheloci Append. ad Bedæ Historiam, p. 127. Wanleii Catalogum MSS. quod factum esse oportet circa annum
Domini

Ælfric was of a noble family. *Natalibus & moribus nobilem.* Instrum. Elect. apud Harpsfeld. Son of the Earl of Kent. Mat. Paris Hist. Abb. S. Albani.

Was bred a monk in the abbey of Abingdon, under Æthelwold then abbat, who was made Bishop of Winchester A. D. 963. *Athelwoldi discipulus, alumnus.* Ælfric Epist. ad Sigericum Præf. Homil. Ælfrici Præf. ad Gram. Instrum. Electionis apud Harpsfeld. Hist. Abendon. Angl. Sacr. vol. i. p. 166.

Made abbat of St. Albans by Bishop Oswald A. D. 969. Capgrave Vit. Sanct. in Oswaldo Mat. Paris Hist. Abb. S. Albani. Eadmeri Vita Oswaldi Angl. Sacra. Vol. ii.

Dedicated the book of Canons to Wulfsine Bishop of Shirbourne. Spelman. Concil. Vol. i. p. 572. Wheloc Append. ad Bed. Hist. p. 127. Wanley Catal. MSS.

N. B. This must have been done at, or after the year
980,

Domini CMLXXX. quo Wulffinus infulam adeptus est.
Vid. Joh. Fletæ Histor. Westmonast. Anglia Sacra,
vol. i. p. 132.

Rogatu Ælphegi Episcopi Wintoniensis Abbatiam
Cernensem reformatum iuit, ubi homilias scripsisse vi-
detur. Vid. Præfat. Saxon. ad Homilias. Wanleii Ca-
talog. MS. p. 154. Spelmanni Concilia, vol. i. p. 583.
Sed illud monasterium fundatum fuit anno Domini
CMLXXXVIII. ab Æthelmaro Comite Cornubiæ teste Mo-
nastic. Anglic.

Circa annum Domini CMLXXXIX. Ælfricus in episco-
patu Vuiltunensi Sigerico successit, ubi hic Archiepis-
copus Cantuariensis factus est. Vid. Annal. Saxon. Will.
Malmesburienf. de Gestis Pontificum.

Et scriptis homiliis, Grammaticam Latino-Saxonicam
composuit, quo modo *Grammatici* cognomen a scripto-
ribus Latinis accepit. Vid. Præfat. ad Grammaticam
apud Somnerum in Dictionario Saxonico sub finem.

Anno Dni CMXCV. mortuo Sigerico Ælfricus fit Archi-
episcopus Cantuariensis, vid. Annal. Saxon. Anno Dni
CMXCIV.

980, when Wulffine was made Bishop. Joh. Flete
Hist. Westm. Angl. Sacr. vol. i. p. 132.

Ælfric went, at the request of Alphege Bishop of
Winton, to regulate Cerne Abbey, when he seems to
have wrote the books of Homilies. Præf. Saxon. ad
Hom. Wanley's Catal. p. 154. Spelman. Concil. vol.
i. p. 583.

N. B. This was after that monastery was founded by
Æthelmar Earl of Cornwal, A. D. 337. Vid.
Monast. Angliæ.

Ælfric succeeded Sigeric in the bishoprick of Wilton,
at or after the year 989, when Sigeric was made Arch-
bishop of Canterbury. Annal. Saxon. Will. Malmesb.
de Gest. Pont. p. 10. After he compiled the Homi-
lies, he wrote his Latin-Saxon Grammar and Glossary,
whence called by late writers Grammaticus. Præf.
ad Gram. apud Somner. Dict. Saxon. in fine.

Ælfric succeeded Sigeric in the archbishoprick of
Canterbury, A. D. 995. Annal. Saxonici, A. 994.
Hist.

CMXCIV. Historia Abendon. in Anglia Sacra, vol. i. p. 166. Will. Malmesb. de Gestis Pontific. p. 115. 142.

In Literis Electionis apud Harpsfeldium *Monachus* solum appellatur.

Anno Domini MVI. die Novembris xv. vir ille magnus obiit, vid. Annal. Saxon. Quo scilicet die xvi. kalendarum Decembris ejus anniversarius observatus fuit in ecclesia Cantuariensi. Vid. Grammatic. Saxon. Obituarium Cantuariense, in Anglia Sacra, vol. i. p. 54.

Et paulo ante mortem varia priuilegia impetrauit a Rege Ethelredo pro ecclesia Cantuariensi. Vid. Bibl. Cottonian. in Claudio, A. iii. Wanleii Catalog. p. 225. Spelmanni Concilia, vol. i. p. 504.

Sepultus est Abendonæ, unde Cantuariam corpus ejus translatus fuit regnante Canuto. Vid. Histor. Abendon. p. 166. Harpsfeld. Hist. Ecclesiast. p. 198.

Testamento ecclesiæ Christi Cantuariensi; Monasteriis Sti. Albani & Abendonensi; Ælphego Episcopo Wintoniensi,

Hist. Abbendon. Angl. Sacr. vol. i. p. 166. Malmesbury de Gest. Pont. p. 115, 142.

N. B. In the instrument of Election called only Monk of Abbendon. Harpsfeld. p. 198.

Ælfric died November 15th, A. D. 1006. Annal. Saxon. His anniversary Obit. celebrated at Canterbury XVI. KAL. DECEMBR. Gram. Sax. Obituarium Cant. Angl. Sacra, vol. i. p. 54.

N. B. Just before his death he procured several privileges for the Church of Canterbury from K. Æthelred A. D. 1006. MS. Cotton CLAUD. A. III. apud Wanley Catal. p. 225. Spelm. Concil. vol. i. p. 504.

Ælfric was buried at Abingdon, and afterwards translated to Canterbury in the reign of K. Canute. Hist. Abendon. p. 166. Harpsfeld. Hist. Eccl. p. 198.

By his last will he bequeathed legacies to the Monasteries of Christ Church Canterbury, St. Albans and Abendon;

nienfi, & Vulfstano Archiepiscopo legata reliquit. Vid. Hickefi Differtat. Epistolar. p. 62.

Cæterum Ælfricus *ob enormitatem divulgatæ peritiæ* summis effertur laudibus a Bridferto Ramesiensi in Epistola dedicatoria ad Albricum, vitæ Dunstani præfixa. Vid. Mabillonii Acta Sanctorum, S. v. & Literas Electionis apud Harpsfeld.

Quæ res non potuit non conciliare illi amicitiam multorum ex laicis nobilibus, in quorum usus varios ex Latina in Saxoniam linguam auctores transtulit. Quos inter præ cæteris claruere.

Æthelwardus Aldermannus siue Dux. Vid. Præfat. Saxon. ad Pentateuchum. Præfat. Saxon. ad Hom.

Æthelmerus Thanus siue Comes Cornubiæ. Vid. Præfat. Saxon. ad Homil. Præfat. Latin. ad Passiones Martirum. Wanleii Catalog. p. 186.

Sigefertb de Eastheolen. Vid. Homil. de Veteri & Novo Testam. edit. ab Lisle, Lond. 1626. 4to.

Vulfgeat

Abendon ; to Ælphage Bishop of Winchester, and to
Wolffstan Archbishop of York. Hickes Dissert. Epif-
tolaris, p. 62.

Testimonies of his learning. *Ob enormitatem di-
vulgatæ peritiæ*, Epist. Ded. Albrico, in Vit. Dunstani
per B. R. i. e. Bridferthum Ramefienfem. Mabillon Act.
Sanct. Sex. v. Instrum. Elect. apud Harpsfeld.

Ælfric had many friends among the Lay Nobility for
whom he translated many works from the Latin.

Æthelward, Alderman or Duke. Præf. Sax. ad
Hom. Præfat. Sax. ad Pentateuch.

Æthelmer Thane or Earl of Cornwal. Præf. Sax. ad
Hom. Præf. Lat. ad Pass. Mart. Wanley Cat. p.
186.

Sigeferth at East Heaton. Homil. de Vet. & Nov.
Test. p. Lisle Lond. 1626.

Wulfgeat

Vulfgeat de Ylmanduna, Vid. Vanleii Catal. MSS.
p. 225. Spelman. Concilia, vol. i. p. 504.

Præter hæc, quæ dicta sunt, sequentes tibi offeram
adnotationes e multis, quarum esset copia, nisi nos se-
jungeret ea locorum distantia, qua commercium lite-
rarium difficile nimis redditur, donec usum manus re-
cuperabo.

I. Quanquam Ælfricus majorem vitæ partem litera-
rum studiis sacrauisse videatur, nemo ibit inficias, quin
belli laude floruerit. Etenim si Florentio Vuorcestrensi
ulla fides tribunda sit, Alfstanus Wiltoniensis & Æscui-
nus Dorcestrensis Episcopi, cum Ælfrico & Thoredō Du-
cibus ingenti classi contra Danos missæ præfecti sunt anno
Domini c̄m̄xc̄ii. Verum enim vero loco Alfstani Whar-
tonus in suo exemplari Florentii manuscripto Alfgari
nomen invenit. Quid rectius sit nullus dixero: alter-
utrum in mendo latere oportet: forsân neutrum rectum
est, siquidem bene novimus, nullum alium id temporis
fuisse Episcopum Wiltoniensem, quam Ælfricum. Ut
patet ex Catalogo istius sedis Præfulum juxta quem

Ælfstano

Wulfgeat at Ylmandune. Wanley Catal. MSS. p. 225. Spelman. Concil. vol. i. p. 504.

Now I shall add a few remarks, out of a great many that I could make, if we were nearer together, but too long to be committed to writing : especially at this time when I have not yet got the full use of my hand.

I. Ælfric, though he seems to have spent his whole time among books, seems to have been not unqualified for a military post. For according to Florence of Worcester, " The Dukes Ælfric and Theored, with "*Alfstān* Bishop of Wilton, and Æscwine Bishop of "Dorchester, were commissioned to command the "great fleet equipt against the Danes A. D. 992." Instead of *Alfstānus*, Mr. Wharton found in his MS. of Florence *Ælfgarus*. Who can say which of these two is the right name ? One must be wrong, and probably both, since we are sure that no other person but Ælfric, was Bishop of Wilton at that time. *Ælfstānus* died,
A. D.

Ælfstano anno Domini CMLXXXI. *Wulfgarus* successit, cathedram anno CMLXXXVI. reliquens *Sigerico*, qui ad *Ælfricum* eandem transmisit.

II. Videris mihi abstulisse ab *Ælfrico* tractatum, qui meo quidem iudicio ad eum pertinet, *Vitam* scilicet *Sti. Æthelwoldi*, antequam eam operosius *Wulfstanus* concinnavit. Vid. *Vitam Athelmi* in *Anglia Sacra*, vol. ii. p. 33. Et *Wilhelmus Malmesburiensis* in gratiam sui monasterii bonam partem scriptorum *Ælfrici Abbati Malmesburiensi* adscribit: caute tamen, nec aliter quam *ante eum fallax vetustas tradidit*. Adde quod *Wilhelmus* sciuerit *Ælfricum Malmesburiensem* anno Domini CMLXXXI. tribus nimirum annis ante *Æthelwoldum*, obiisse *Episcopum Creditoniensem*. Utinam argumenti ratio virum *Wintoniensem* in mentem tibi vocauisset, quomodo inueneris *Æthelwoldi vitam* primum ab *Ælfrico*; secundo vero a *Wolffstano*, & denique tertio ab *Ælfrico Bata* literis mandatam fuisse.

III. Quemadmodum dictum librum *Ælfrico* abjudicasti, ita crediderim te alium illi tribuisse, quem vix
pro

A. D. 981. and his successor *Wolfgarus* in 986. Sigeric succeeded *Wolfgarus*, and Ælfric Sigeric.

II. I think you have denied one treatise to Ælfric, which in my opinion belongs to him. *Vitam S. Æthelwoldi antequam eam operosius Wolstanus concinnavit.* Vita Athelmi Angl. Sacr. vol. ii. p. 33. Malmesbury for the credit of his monastery attributes most of our Ælfric's works to the Abbat of Malmesbury, but does it with caution, *Ni fallax tradat vetustas*, and he had reason so to do, for Ælfric of Malmesbury died Bishop of Crediton A. D. 981. three years before Æthelwold. The subject should have led you to think of a Winchester man. Ælfric first wrote Æthelwold's life, Wolstan wrote a second, and Ælfric Bata a Third.

III. As you have robbed him of one treatise, I think you have given him another which does not belong to him,

fuo vindicabit. Quicquid sit, Ælfricus sane Vitam Judithæ Saxonice transtulit : at quæ sub titulo, *Fragmentum Historiæ Judithæ Dano Saxonice* circumfertur ab Edw. Thwaiteso edita, multum præcedit tempora, de quibus loquimur ; ut taceam illud opus metris compositum esse. Cæterum latere te nolui, quod multam impenderim operam cognoscendæ dialecto Dano Saxonica, quomodo eam inueni esse *ignem fatuum* (ut ante annos complures monstraui Lyeo nostro) accensum a Doctore Georgio Hickeſio, cui illud phænomenon sexcentorum errorum causam ministrauit. Et illa quidem dialectus est vetus Saxonum lingua.

IV. Ad literas anonymas apud Somnerum, quarum, ut sunt in præſenti nescio quo casu inter alia absconditæ, copiam habere non possum. Quæ literæ ad Archiepiscopum Cantuariensem circa annum cmxcvi, scriptæ fuisse mihi videbantur ; quibus vero rationibus annixus fuerim, non dixero.

V. Ælfricum existimo fuisse principem omnium, qui a tempore Sti. Augustini ecclesiæ Saxonicae præfuerunt.

him, I mean the *History of Judith*. Ælfric certainly translated the History of Judith, but what is printed under that title is of a language much older than the time of our Ælfric, and besides is wrote in verse. Mr. Thwaite calls it *Fragmentum Historiæ Judith Danosaxonice*. Now you must know that I have taken some pains in studying this *Danish-Saxon Dialect*; and convinced Mr. Lye many years ago, that it was a mere *ignis fatuus* of Dr. Hickes's own raising; and which led him into a thousand absurdities. In short it is nothing more than the older language of the Saxons.

IV. I had wrote something about that anonymous letter in Somner, but have mislaid the paper. I take it to be wrote to the Archbishop of Canterbury about the year 996, but cannot recollect my reasons.

V. *Ælfric I esteem the greatest prelate the Saxon Church ever had since the days of St. Austin. He was*

runt. Etenim instauratam post Ælfredum Regem in ecclesia politiam illi recte tribueris : & laicis auctor fuit, ut sacras scripturas frequentes legerent. Doctrinæ, quam ecclesia Saxonica a Bertramo *de Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi* acceperat, constanter adhæsit, & Wolstanum, Ælfrici Batæ præceptorem mysteriis fidei imbibit. Qui triumviri præ cæteris omnibus ecclesiæ suæ luminibus claruerunt : omnes monachis fauebant, nec tamen, quod miraberis apud ullum post victam ab Normannis Angliam, scriptorem bene audiunt. Nam eorum historia incerta est, & falsa rerum narratione intermixta, quod arti magis, quam casui cui-dam fortuito adscribendum esse, quis non videt. Ælfrici sane character magna semper omnibus admiratione fuit, ut vero nihil intentatum ejus hostes relinquerent, famam viri obscurare studiose annixi sunt. Quibus vero dictariis Wolstanum, & Batam, prosciderint, te non ignarum esse reor. Etenim Romana sedes, ubi condemnauerat Berengarium ob doctrinam Bertrami, Lanfrancus, qui partem litis in se suscepit, non potuit non ecclesiam Saxonica hæreseos accusare. Quanquam hoc auctoritate publica, & ex jure facere non ausus est veritus.

properly our first reformer, I mean next to K. Alfred, by introducing the knowledge of the Scriptures among the laity. His notion of the Eucharisty was common to the whole Saxon church, which held the opinion of *Bertram De Corpore & Sanguine Domini*: Wolstan was trained up by Ælfric, and Ælfric Bata by Wolstan. These together made a triumvirate of as shining lights, as ever appeared in the Saxon church. They were all friends to the monks; and yet, what is very remarkable, neither of them has been able to obtain a good word from any writer, who lived after the Conquest: nor can you find three prelates whose history has been so perplexed, and misrepresented, as theirs. All this could not fall out by mere accident, but design. Ælfric's character was too well established, and therefore all they could do, was to darken it as much as possible: but you may remember, what hard things they have said of Wolstan, and Ælfric Bata. When the church of Rome had condemned Bertram's doctrine, in the person of Berengarius, Lanfranc, who had made himself a party in the dispute, could not but look upon the Saxon church as heretical; though he durst not
openly

veritus Sanctos, quorum ingenti numero fasti cultum indicebant. Igitur Lanfrancus, & qui eum sequebantur, historiam rerum gestarum ævo præterito confundere; viris principibus, qui in rebus ad ecclesiam spectantibus aliter censuerint, obtrectare; & libros, ab iis scriptos, clanculum suppressere, studuerunt. Quæ omnia ex voto facta sunt.

Si te negotiis aut animi delectandi gratia ductum, proximo vere, æstateve Oxonium venire contigerit veteres salutatum amicos, spero me eorum inesse numero. Aut si mauis rure mihi exoptatum illum fauorem impertire, nullus dubito, quin poteris tempus fallere literaturæ Saxonicae quantuliscunque reliquiis, quas iterum videndi occasionem vix habebis. Quandoquidem statuerim nullum opus post me relinquere, cui manus ultima admota non fuerit; & crediderim studium linguæ Saxonicae Oxonio mecum valedicturum esse, testamento iussi schedas, quotquot sic reliquero, rogam mihi mortuo accendere.

Vale & bono reipublicæ quam diutissime vive,

Dabam Elsfieldæ die xxv Februar. MDCCLXI.

openly and juridically condemn it, because it had furnished the Calendar with so many Saints : all therefore that he, and his creatures, had to do, was to confound the history of those times ; to depreciate the characters of the principal persons concerned in the affairs of the church ; and to suppress their books : and this they did effectually.

If business, or pleasure, should call you next spring, or summer, to Oxford, to see your old friends, I hope you will reckon me in that number. And if you will favour me with your company at my Hermitage ; I believe I could find you entertainment for an hour or two, with some imperfect pieces in the Saxon way, which perhaps you may never see again. For as I am determined to leave nothing unfinished behind me ; and the Saxon learning, I believe will be extinct with me at Oxford ; I have ordered my executors to light the funeral pile with them, as soon as I am dead.

Wishing you a continuance of your health, for the benefit of learning, I am, &c.

FRANCIS WISE.

Huc

Huc usque Wifcus, qui id potissimum, ut equidem mihi videtur, egit, ut Morefo palmam daret, & dum eum, quod causæ quæ æquior visa fuerit, patronum se præstitit, digna laude prosequitur, amice commoneret, ab acri stilo abstinendum esse in eos, a quibus nos dissentire contigerit.

Quædam de vita & scriptis Morefi nostri præfari animus fuit. Verum postquam illa provincia egregie functus sit vir doctissimus Johannes Nichols ad initium Bibliothecæ Topographicæ Angliæ, nihil quam actum agerem.

Igitur ad institutum nostrum saltem pertinet monere, fuisse auctorem nostrum, hominem pari eruditione ac industria præditum. Quibus factum est ut varia post se relinqueret bonæ frugis monumenta.

Agmen ducit egregius hic de Ælfrico Commentarius, in quo ita versatus est, ut tam posteritati consuluerit quam famæ viri sanctissimi, cujus rebus tenebras offundere conati sunt nonnulli maleferiati ac scelerate

rate callidi homines, illi præcipue, qui Pontificiæ religioni dogmata amantes, ipsum odio habebant, quod doctrinæ * saniori, & disciplinæ in monasteriis reformatæ operam sedulo nauaret. Qua de re non mirandum est, Ælfrici nomen in plurimis, qui post victam ab

* De Ælfrici erga Ecclesiam meritis clarissim. egit Robertus Henry in Historia sua Magnæ Britanniae, vol. ii. pag. 202, seq. Quæ cum multa sint & maxima, tum vero illud excellit, quod Can. xxiii. scripturas sacras lingua vernacula explicari iussit coram laicis singulis diebus festis; & mysterium Communionis s. cœnæ domini ita explicuit, ut nos purgatam ab erroribus Pontificiis religionem secuti credimus id debere explicari autoritate tam noui fœderis quam liberi intellectus. Ejus verba ex sermone de Agno Paschali atque de Corpore ac Sanguine Saluatoris nostri, huc mihi transcribere liceat.

Corpus sane, quo Christus passus est, ex utero Mariæ prœditum sanguine, ossibus, cute, nervis aliisque membris humanis; & anima rationali animatum fuit. Verum spirituale illud corpus, quod *hufel* appellamus consistit ex multis particulis sine sanguine, ossibus, membris & anima. Qua de re nihil ibi corporeum subintelligendum, siquidem id totum spiritualiter est considerandum. Qua propter quicquid fuerit illud *hufel*, quod vitam dat, id spirituale est, et modo inuisibili agit, eamque ob rem pro mysterio habetur: quandoquidem, res quæ apparet, est aliter accipienda. Res, quam videmus, formam corpoream habet, quod vero intelligimus vi spirituali gaudet. Sane Corpus Christi, quod mortem subiit, exinde nunquam pati poterit, utpote æternum & doloris expers. Igitur illud *hufel* est temporale non æternum; corruptibile, & diuisum in multas partes, manducatum & in ventrem missum, quamquam spiritualiter loquendo sit integrum. Multi corpus illud sanctum accipiunt, integrum, at spiritualiter ita. Unde fit, quod licet alii magis sumant quam alii, parti tamen majori vis major haud quaquam inest, quam parti minori: ratio est, quod integrum corpus a singulis per virtutem inuisibilem sumptum est. Hoc mysterium est symbolum & figura. Corpus autem Christi res ipsa est & hoc symbolo utimur modo mystico, donec ad rem ipsam perueniamus, quod ubi contigerit, symboli usus euanesceat.

Normannis Angliam conditi sunt, fastis Archiepiscopalibus, aut corrupte dari, aut omnino omissum esse. *

Quod autem ad me attinet in edendo opere hoc, eadem ego ratione usus sum, qua alias semper in omnibus id generis libris, quos divulgavi. Etenim nihil immutavi, nihilque adjeci, præter Latinam diplomatum versionem, quæ appendicem faciunt. Igitur quidquid oblectamenti, ususque ex eo redundauerit in lectorem, id acceptum ferri velim & auctoris ingenio, & fauori viri celeberrimi, nobisque fauentissimi Thomæ Astlei, Arm. Tabularii in Turri Londinensi asseruati Custodis & Musei Britannici Curatoris. Qui pro singulari illo, quo in literas præcipue Historiam & Antiquitates Patrias amore fertur, mihi auctor suasque extitit, ut ex Bib-

* Liber Novi Cœnobii Vintoniensis vulgo *Hyde*, scriptus tempore Canuti Magni & filiorum ejus Ælfrici nostri mentionem sæpius facit. Quomodo inter nomina fratrum p. 31 vocatur primum *Puer* deinde *Levita*, (confer. Nomina fratrum Monasterii Abendunensis p. 43) & denique *decanus* p. 27. Inter nomina benefactorum *Sacerdos*. p. 19. inter Sidemannum & Ælsvoldum Episcopos Cridienses locum habet. & Sigrico xxv Archiepiscopo Cantuariensi succedens Ælpheahum successorem habuisse ibidem dicitur. Eximius Codex hic, inter Cymelia id generis locum habet in Bibliotheca Astleana.

liotheca sua ingenti doctrinæ, & eruditionis solidioris apparatu instructa tractatum hunc ederem, quo famam viri piissimi & de Anglia suo tempore longe meritissimi postliminio restitutam dixeris.

Quæ præter laudatum opus industriæ specimina Moretus reliquit, alia sunt facta juris publici, alia vero in lucem olim prodibunt. Ad primam classem pertinent :

I. Nomina & insignia gentilitia Nobilium, Equitumque sub *Edwardo* I. Rege militantium. Oxonii MDCCXLVIII. formæ ivtæ.

II. Notæ in Cædmonis Paraphrasin. Oxonii MDCCCLII. form. ivtæ.

III. Figuræ quædam Antiquæ ex Cædmonis Monachi paraphraseos in Genesin, exemplari pervetusto in Bibliotheca Bodleiana asseruato delineata, ad Anglo-Saxonum mores ritus atque ædificia sæculi præcipue decimi illustranda in lucem editæ (Oxonii.) MDCCCLIV.

ivtæ. Quarum tabulæ æneæ hodie sunt in possessione
Rich. Goughi Armig.

IV. Varii tractatus ad Historiam Societatis vulgo
dictæ *The Equitable Society*, & de Utilitate in Remp.
inde redundante. Londini annis MDCCLXV—LXIX. form.
Octav.

V. Dissertatio de Fusoribus Typorum, quibus libri
imprimuntur, & de Arte fundendi Typos. Quam
scribere aggressus est anno MDCCLXXII. mortuo Johanne
Jameso Septi Bartholomæi incola, cujus ingentem id
generis apparatus tempore Wynkyni de Worde formari
cœptum & constanti cura auctum ære proprio redemit.

VI. Historia & Antiquitates Tunstalli Cantia oppidi.
In volumine primo Bibliothecæ Angliæ Topographica
Lond. MDCCLXXVI.

Ad inedita pertinent.

I. Antiquitates Oxonienses, præcipue quæ pertinent
ad

ad Collegium Reginae; in quo Moresus literarum studiis operam dedit. Quorum quæ Oxonium generaliter spectant, cum Collectaneis ad Historiam Conventus Godstowensis xxviii. tabulis artificiosa B. Greenii manu delineatis illustrata, transierunt mortuo auctore in possessionem R. Goughii. Illa vero, quibus historiam Collegiorum tam Reginae, quam Omnium Animarum descriperat, clariss. Thom. *Astleus* ex publica rei librariæ Morefinæ auctione in suam possessionem transtulit, & Priceo doctiss. Bibliothecæ Bodleianæ Præfecto, dono dedit.

II. Epitome Registorum Ecclesiæ Metropolitanæ Cantuariensis, quæ in Palatio Archiepiscopali Lambethensi asseruantur ab anno mclxxix. usque ad annum mdccx. Quam cum sequentibus publice, emptis Bibliotheca Astleana possidet.

III. Excerpta ex Registris Curiae Prerogatiuæ Cantuariensis; quæ continent varia ex testamentis siue ultimis voluntatibus ibi conditis ab anno mcccclxxxv. ad ann. mdclx. defumpta. iii. voluminibus. Quorum primo doctissimumde auctoritate dictæ curiæ tractatum præmisit.

IV. Ca-

IV. Catalogus rotulorum in Bibliotheca Archiepiscopali Lambethensi, scriptus anno MDCCCLVIII.

V. Collectanea ad Historiam & Antiquitates Ciuitatis Salisburienfis, quibus annexum est breue Chronicon rerum Oxoniensium post deuietam ab Normannis Angliam ad annum usque MCCCX.

A R G U M E N T A.

C A P. I.

DE Statu Litis *Pag. 3*

C A P. II.

*Ælfricus Monachus Abbandunensis, & Athelvuoldi Alumnus cum
Athelvuoldo Ventam transiit* *21*

C A P. III.

Ælfricus Ventæ Monachus incumbit literarum studiis *27*

C A P. IV.

Ælfricus ad Monasterium Cerneliense missus *35*

C A P. V.

Ælfricus Fani D. Albani Abbas *39*

C A P.

(xl)

C A P. VI.

Ælfricus ad Sedem Vilodunensem erectus - - - Pag. 47

C A P. VII.

Ælfricus ad Sedem Cantuariensem promotus - - - 55

C A P. VIII.

De Ælfrico Bata - - - 65

C A P. IX.

De Ælfrico Abbate Meildunensi - - - 71

C A P. X.

De aliis Ælfricis - - - 75

C O N T E N T A A P P E N D I C I S .

Charta Regis Æthelredi de xxiv Mansis in Dumeltun Ælfrico Archiepiscopo concessis, A. D. MII. - - - 79

Privilegium Ecclesiæ Christi Cantuariæ rogante Ælfrico Archiepiscopo ab Æthelredo Rege concessum, A. D. MVI. - - - 84

Idem Anglo-Saxonice - - - 88

Testamentum Ælfrici Elmhamensis Episcopi - - - 92

Literæ patentes Eduuardi Regis in quibus confirmatur Ecclesiæ Cantuariensis possessio terrarum Mersham a Siguardo & uxore ejus datarum - - - 96

Testimonium

<i>Testimonium Ælfgyfæ Eduuardi Regis Matris de Terris in Ne-</i> <i>pantune</i> - - - - -	<i>Pag. 98</i>
<i>Testimonium Æthelnothi Archiepiscopi de Terris in Godmæperham</i>	<i>ib.</i>
<i>Testimonium Thoredi de Terris in Hopplege</i> - -	<i>100</i>
<i>Charta Edwardi Regi, de Terris in Certham confirmandis insuper</i> <i>Ecclesiæ Cantuariensi omnes Terras quas eidem antea contulerant</i> <i>Reges, Episcopi, Comites & Magnates</i> - -	<i>ib.</i>
<i>Epistolæ Vuulfstani Eboracensis Archiepiscopi notum faciens Canuto</i> <i>Regi & Ælfgyfæ Reginae Consecrationem Æthelnothi Archi-</i> <i>episcopi</i> - - - - -	<i>104</i>
<i>Testimonium Eadfigi Archiepiscopi de Terris in Healtune</i> -	<i>106</i>
<i>Charta Canuti Regis concedens Archiepiscopo et Ecclesiæ Cantua-</i> <i>riensi sacam & socam aliasque Libertates in Homines suos exer-</i> <i>cendas</i> - - - - -	<i>108</i>
<i>Concordia facta inter Æthelnothum Archiepiscopum & Tokigum de</i> <i>Terris in Healtune</i> - - - - -	<i>ib.</i>
<i>Charta Ascuini Episcopi reddentis Alfrico Archiepiscopo & Ecclesiæ</i> <i>Cantuariensi Terram de hpyrbeorge; excerpta e Cartulario Ar-</i> <i>chiepiscopali Cantuariensi MS.</i> - - -	<i>114</i>

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Præfat. pag. ix. lin. 15, studiit *lege* studuit. — Pag. xvii. lin. 9, 337 *lege* 987. —
Pag. 10, lin. 12, Ælfrico *lege* Ælfricum. — Pag. 12, lin. 18, istam *lege* istum. —
Pag. 15, lin. 22, sacra *lege* sacræ. — Pag. 22, lin. 24, Episcopati *lege* Episcopali. —
Pag. 52, lin. 17, nostrales *lege* nostrates — deserveret *lege* deserveret. — Pag. 53.
lin. 3, donato *lege* Donato. — Pag. 69, lin. 1, exactionibus *lege* exactoribus.

DE

Æ L F R I C O,

ARCHIEPISCOPO DOROBERNENSI,

COMMENTARIUS.

A

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. I.

DE STATU LITIS.

PRIMUS omnium Lelandus Ælfrici vitam tradidit. Illius scilicet Ælfrici qui “ grammaticen in gratiam studiosæ pubis Latino-Saxonicam scripsit ; non ausus afferere hunc fuisse Ælfricum, cujus doctæ conciones lingua Saxonica scriptæ in Fontana” tum temporis extabant bibliotheca : non magis quam Ælfricum fratrem uterinum Leofrici alias Ælfrici Cantiorum Archiepiscopi, Abbatem fani Albani, quem constabat D. Albani liturgiam, qua etiam tunc monachi ibidem utebantur, exarasse.” (a)

Ex uno itaque tres fecit Ælfricos vir clarissimus. Mirandum profecto non est virum doctissimum de singulis nostræ gentis scripto-

(a) Lel. de Script. in Ælfrico.

ribus agentem de uno minus exquisitè disceptasse; de quo & posteri ad hunc usque diem dubitarunt, at ea res admiratione plane digna est Lelandum, quem Saxonice doctum non posteriores (b) tantum sed & Lelandus ipse (c) tradiderunt, non ausum fuisse asserere Ælfricum grammatices auctorem eundem fuisse Ælfricum cuius doctas conciones Saxonice scriptas viderat: id quod in prologo grammaticæ suæ Saxonice præmissio Ælfricus ipse liquido affirmat (d). Male omnino postea subjungit Lelandus Ælfricum grammaticum “cœnobio “Abbandunensi præfuisse, Clarofontanum fuisse Episcopum & deinde “Primates Cantiorum.” (e)

Baleus Sudovolgus è Lelandi dubitatione compertam eliciens rem Ælfricorum totidem vitas exhibet, scilicet

Ælfrici Grammatici (f)

Ælfrici Presbyteri (g)

Ælfrici Albanensis. (h)

De priore, quamvis sint revera omnes unus & idem, narrat quod Abbas Abbandunensis fuit post Atheluuoldum præceptorem ejus, aliquando Vuellensis Episcopus (ita quippe Lelandi “Clarofontanum

(b) Ath. Ox. in Vit. Lelandi.

(c) Lel. de Script. in Martia.

(d) Ic Ælfric polde, &c. ƿiððan ic ƿa ƿpa bec apende on hund eahra ƿigum ƿpellum, &c.

(e) Lel. ut supr.

(f) Script. illust. Angl. cent. 2. num. 41.

(g) Id. cent. 10. num. 36.

(h) Id. cent. 10. num. 52.

Episcopum”

Episcopum" perperam intelligit) & ob astutiam in promovendo papismo demum Cantuariorum Primas atque Archiepiscopus. Adjicit insuper pro more suo Baleus de purgatorii fornace flammea dictorium præter rem & præter veritatem.

Reverendissimus Matthæus archiepiscopus Cant. et rei antiquariæ pene pater in libro de antiquitate Britannicæ ecclesiæ, nescio quo lapsu (sit verbo venia) Ælfricum nostrum è coenobio Glessöburchensi prodiiisse refert (i). Multo certe limatius & ad veritatem accommodatius scripserat in præfatione homiliæ paschali præfixa, quam ante annos plus minus quinque ediderat præsul optimus (k). Qua quidem præfatione rem acu penitus tetigisset, ni Ælfricum nostrum coenobii Meildunensis Abbatem fuisse credidisset, & eidem epistolas Egeneshamensibus fratribus & Vulstano Archiepiscopo dicatas ascripisset.

Versatur in eodem errore Foxeus qui homiliam Ælfrici paschalem et excerpta quædam ex epistolis ad Vulstinum Clarofontanum & Vulstanum Eboracensem missis versione Anglica donata in martyrologio edidit (l). In eo præterea hallucinatus quod epistolam de sacramento altaris (de martyrologio loquor) Vulstino inscriptam distinctum Ælfrici opus existimet (cum sit istius epistolæ pars quam sub appellatione canonum Ælfrici divulgavit Spelmannus alique) & quod in ambiguum ponat utrum, Ælfricus Abbas sc. homilista & grammaticus fuerit Ælfricus Archiepiscopus Dorovernensium.

(i) In Aluricio archiep. xxvi.

(k) Anno nimirum 1567, aut circiter, formæ 24 libellum; qui & in eadem forma haud multo postea recusus est.

(l) Vol. ii. pag. 1040.

Godvuinus in commentario de Præfulibus Angliæ historiolum Ælfrici ex libro de antiquitate Britannicæ ecclesiæ superius laudato desumpsit (m). Prave autem subjicit hunc in sup Archiepiscoporum Cantuariensium catalogo Meildunensem non habere. Habet enim, (n) et negat eum Cantuariæ monachos proturbatis clericis posuisse, sed male scribit Abbatem fuisse Abbandunensem, & in sede Dorovernensi ante Siricium inconsiderate collocat cum in sede Vilogodunensi post Siricium rectius alibi collocaverit (o).

Pitfeus Balei, sicut & Lelandi Baleus, compilator, ficta fictis pergit addere: cum enim Ælfricum grammaticum post Athelwoldum præceptorem fuisse abbatem Abbandunensem scripsisset Baleus, Pitfeus proximum post Atheluuoldum fuisse docet (p). Adjungit præterea scriptorum Ælfrici catalogum bene longum ex Lelando, uti asserit congestum: cum tamen Lelandus grammatico grammaticen solummodo tribuat. At Lelandum haud unquam vidit mendosus auctor. Verumtamen eo minus aberrat, quod pro tribus Balei Ælfricis binos tantum ponit quorum Ælfricus Albanus "Liturgiam ad usum suorum monachorum" apprimè congruam composuit (q).

Quæ supra ex Lelando Baleo & Pitfeo attulimus in Ælfricum grammaticum tripartitum competunt. Plures autem Ælfrici jam sunt inducendi.

(m) In Aluricio archiep. Cant.

(n) Gest. Pontif. Angl. lib. i.

(o) Gest. Pontif. Angl. lib. ii.

(p) De illustr. Angl. script. pag. 182.

(q) De illustr. Angl. script. p. 823.

Spelmannus Ælfrici canones ad Wulffinum Episcopum scriptos evulgavit (r), et exploraturus auctorem imprimis fuisse Episcopum ex epistola canonibus præfixa conjicit, cum tamen epistola contrarium plane innuat. Tum enumeratis Ælfrici nominis Episcopis æquæ-
vum Wulffinum invenire nullum potuit. Ælfrici Eboracensis Archiepiscopi & Wulffini Dorcestrensis Episcopi ætates maxime congruebant. Ælfricus iste anno MLI obiit. Wulffinus iste anno MLIII episcopatum Dorcestrensem iniit. Ælfrico itaque Eboracensi canones istos attribuere vult Spelmannus & sub anno MLII collocat. Sed non sine postulato neutiquam concedendo, sc. aut Wulffinum cathedram Dorcestrensem paulo citius adiisse aut Ælfricum Eboracensem paulo diutius tenuisse quam historicorum turba prodiderunt.

Sententiam nihilominus ille suam his modis stabilire satagit. "Constat Ælfricum grammaticum prolatos canones scripsisse; quem constat præterea neque Meildunensem neque Abbandunensem fuisse Abbatem, neque demum Cantuariæ Archiepiscopum: sed monasterii sui D. Albani rebus intentum naturæ debita persolvisse. Sin autem hi canones Ælfrico isti sint referendi, qui postea fuit Archiepiscopus Cantuariæ, & Wulffino Clarofontano Episcopo male quadrabit synchronismus: nam Ælfricus ille grammaticus eruditum se ait in schola venerabilis Præfulis Athelwoldi Ventanorum Episcopi, qui hoc non claruit præfulatu ante annum Domini DCCCCLXIII. hoc est post sexennium à Wulffini Clarofontani obitu. Sed audi semet ipsum de seipso loquentem in præfatione ad sermones suos catholicos quibus & hii subnectuntur canones; *Ego Ælfricus monachus & missalis presbyter,*

(r) Concil. tom. 1. p. 572.

tenuior licet quam tali convenit ordini: missus fui in diebus Æthelredi regis ab Ælfeago Episcopo successore Ethelwoldi, ad monasterium quoddam Cernel appellatum, rogatus Æthelmari thani, cujus ortus atque bonitas usquequaque innotuere. Mibi jam tum in mentem venit, (Et Dei spero motu) librum istum e Latino sermone in Anglicum transferre idioma, &c. E quibus liquet eum MS. in quo primum exhibebantur sermones illi catholici & isti canones scribi etiam & transferri e Latina in linguam Saxoniam coepisse in diebus Æthelredi Regis quum jam mortuo Athelwoldo Wintoniensem cathedram obtineret Ælpheagus, hoc est inter annos Dom. DCCCLXXXIII. quo sedem illam adiit, & MVI. quo evectus inde est Ælpheagus in Archiepiscopatum Cantuariæ. Desideratur ergo Episcopus quispiam cui scriberet Wulffinus synchronus." Cum igitur ostenderit eruditus eques canones hosce Wulffinorum neutri inscribi potuisse, cum porro Ælfricum grammaticum probaverit non fuisse Ælfricum Archiepiscopum Cantiorum, & pateat ex iis quæ Spelmannus ipse attulerit Ælfricum Eboracensem Archiepiscopum non fuisse Ælfricum grammaticum, negotium multo magis quam antea perturbatum reliquit & nodos solertiori dignos vindice.

Ad enodationem veniat illustrissimus Usserius, qui ex plurimis congestis rationibus hypothesein (s) quandam efformavit quæ cum Lelandus, olim ex uno tres fecerit Ælfricos reverendissimus Primas vice mutua ex tribus conflavit unum. In unum etenim coacervavit quæ Ælfrico Cantuariensi, Ælfrico Eboracensi & Ælfrico Cridiensi divisim conveniunt; additis insuper nonnullis, quæ neque Cantuariensi, neque Eboracensi, neque Cridiensi competunt.

(s) In Biblioth. theol. MS.

Hanc autem reverendissimi Primatis conjecturam anceps excepit vir doctissimus Gul. Caveus, S. Th. D. qui in historia sua literaria (t) eandem emendare studet. “Ælfricum itaque Athelwoldi discipulum, quem & coenobiorum Abbandunensis, Meildunensis & Albanensis Abbatem arbitratur, alium ab Ælfrico Cantiorum Archiepiscopo censet quoniam in ipsius ad Vulsttanum Eboracensem epistola solo abbatis titulo seipsum cohonestat. Cum tamen liqueat Ælfricum Cantiorum antistitem sedem istam integro sexennio tenuisse antequam Vulsttanus ad Eboracensem promoveretur. Ælfricum igitur in sede Dorovernensi ante Siricium collocari vult & tunc quidem tempora optime convenient. Sed cum celandum non est Vulsttanum non ante annum MII. sedem Eboracensem adeptum fuisse nullo modo fieri potest ut Ælfricus ille inter Archiepiscopos Cantuarienses locum teneat.” Disertim ergo negat Caveus Ælfricum grammaticum fuisse Ælfricum Archiepiscopum Dorovernensem, quisnam vero fuerit Ælfricus iste grammaticus desinit ostendere.

Deficientis idcirco vices supplebit vir reverendus & indefessæ sedulitatis Hen. Whartonus, qui ad tollendam omnem inter eruditos diffensionem in dissertatione (v) ex professo concinnata se ostensurum obtulit Ælfricum grammaticum fuisse Ælfricum Archiepiscopum Eboracensem: & in hanc sententiam Whartonianam Caveus se postea fatetur propendere (x); in eandem quoque propendent alii. (y)

(t) Vol. i. pag. 588.

(v) Dissertat. de duobus Ælfricis in Angl. Sac. vol. i. pag. 125.

(x) Hist. Lit. vol. ii. pag. 321.

(y) Vit. Somneri, p. 75.

Litem nihilominus diu ventilatam minime diremit Whartonus: id quod contracta viri reverendi ratiocinatione facile apparebit: is enim

Imprimis docet Ælfricum Dorovernensem in coenobio Abbandunensi monachum extitisse (z). Ælfricus autem in Epistola ad Kenulphum vitæ Athelvuoldi præfixâ sese Wintoniensem alumnum appellat. Nec poterat Ælfricus in utrovis monasterio Athelvuoldi regimini fuisse subditum. Id ætas Ælfrici necdum adulta non permittebat: anno enim DCCCCLXIII. quo Athelvuoldus ex abbazia Abbandunensi ad episcopatum Wintoniensem translatus est, nondum undecimum ætatis annum Ælfricus superarat. (a)

Secundo docet Ælfrico anno mv. Abbatem jam factum vitam Athelvuoldi præceptoris conscripisse, (b) et scriptam Kenulpho episcopo nuncupavisse. Ælfricum monasterii Wintonensis Abbatem ponit Whartonus tum, quod opus Kenulpho Episcopo Wintoniensi scripserit, tum quod monachus Wintoniensis antea fuerit. In epistola etiam nuncupatoria cum & Abbatem & Wintoniensem alumnum se vocans institutionis locum doceat abbatiae sedem taceat, unum eundemque & abbati & monacho fuisse locum significat. Ea tum conferens cum historiis Florentii Vuiccensis, Rodulphi Dicetensis & Thomæ Stubbessii qui Ælfricum Puttam Archiepiscopum Eboracensem prius Wintoniensem Præpositum fuisse produnt. Colligit

(z) Dissertat. de duobus Ælfr. p. 129.

(a) Ibid. pag. 130.

(b) Ibid. pag. 133.

Whartonus Ælfricum grammaticum fuisse Ælfricum archiepiscopum Eboracensem.

Tertio pergit unico eodemque certissimo argumento ostendere Ælfricum grammaticum fuisse Ælfricum Archiepiscopum Eboracensem. Archiepiscopum apud Anglos fuisse probat ex vetusto carmine glossario ejus præmisso;

“ Præfulis hic redolent Ælfrici,” &c.

denique Archiepiscopum Eboracensem fuisse probat ex epistola antiqua quæ in vetusto codice Ælfrici glossario subjacebatur: in qua religiosus vir quidam Ælfricum orans (uti dicit) ut illi regium favorem in negotio quodam tenui conciliaret eum his verbis compellat; *ita tu, sacerdos egregie, Æ. nostri regis C. obtutibus semper assistis.* Rex autem C. isto sæculo alius non fuit præter Canutum, & Canuti regis tempore Ælfricus Archiepiscopus alius non fuit præter Eboracensem. (c)

Ad primum Whartoni respondemus argumentum: si concedamus quod Ælfricus Wintoniensis alumnus nec fuit nec fuisse potuit in coenobio Abbandunensi monachus exinde tantum colligi potest *Ælfricum Whartoni Wintoniensem non fuisse Ælfricum archiepiscopum Cantiorum*: quod & ipse lubentissime concedo. Nequaquam vero illinc inferri potest *Ælfricum Archiepiscopum Cantiorum non fuisse Ælfricum grammaticum*. Quinetiam nihil vetat quo minus propter ætatem Ælfricus in coenobiis tam Abbandunensi quam Wintoniensi monachus fuerit. Nam prave omnino ex notâ Cantabrigiensi chronologiæ

(c) Diff. de duobus Ælf. page 134.

Saxonicae exemplari affixa quæ, narrante doctissi. Hicetio (d) è codicum Saxonorum syllabis ad se missis, præfert chronologiam istam scriptam fuisse anno *xxiii. ætatis Ælfrici*: nam hunc ad modum Cantabrigiensis depingit codicem catalogus Hicetianus. *Chronica vetustissima Saxonice scripta anno xxiii. ætatis Ælfrici; seu aliter annales Saxonici ecclesiæ Cantuar.* Inde postea docet Caveus (e) chronologiam istam scriptam fuisse ab Ælfrico anno ætatis suæ *xxiii.* & inde demum colligit Whartonus Ælfricum anno circiter DCCCCLII. natum fuisse.

Omne vero purum putum est erratum: nota etenim prætenfa, Ælfricum ne quidem memorans, manu reverendissimi Matthæi Archiepiscopi exarata, sic se habet; *chronica scripta anno xxiii. ætatis Alfredi regis.*

Hic quidem loci facem mihi opportune prætulit insignis literaturæ vir Onuph. Wanleius (f) rem aliter diluere attentanti; qui tamen à veritate paulo devius se minime Whartono repugnasse asserit si Ælfricum celebrem illum apud Anglo-Saxones auctorem fuisse illum qui Cantuariensis Archiepiscopus erat, & Ælfricum cognomento Batam fuisse istam qui Archiepiscopus Eboracensis erat contendisset: omnia nimirum quæ sub Ælfrici supersunt nomine Ælfrico Cantuariensi largitus; quod in Wanleio non possumus non mirari: ille enim sermonis meminit ab Ælfrico Saxonice versi rogatu Athelvuoldi junioris Episcopi, qui ad episcopalem dignitatem non antea promotus

(d) Instit. gramm. Anglo-Sax. & Mæso-Goth. Oxon. 1689. 4to. p. 163.

(e) Hist. Lit. vol. i. p. 590.

(f) Præf. ad cat. libr. Septentr. p. 6.

erat quam Ælfricus Cantuariensis è vivis exierat. Quin et ipse literaturæ Septentrionalis instaurator cl. Hickefius errorum qui de Ælfricis sunt enati quodammodo participem se præbuit; qui Harduini de Ælfrici nominis etymologia ineptias retundens Ælfricum Batam & Ælfricum Archiepiscopum Eboracensem diversos statuit. (g)

Alii porro lapsui (nam errores qui circa Ælfricum sunt enati quotquot potero recensere mihi fas esto) occasionem præbuit descriptio Hickefiana: sic enim Chronici Saxonici doctissimus editor; " Ælfricus qui mortem obiit anno MXVI. dicitur condidisse Chronica Saxonica, quæ in primis agebant de ecclesia Cantuariensi. Quam ob causam nonnulli hosce annales Ælfrico tribuerunt: à quibus tamen ego prorsus dissentio. Tantum enim abest ut cujusvis ecclesiæ negotia contineant, ut nihil fere præter res bellicas narrent; obiter subinde facta mentione Archiepiscopi aut Episcopi five sedem capeffentis, five morientis." Castigetur igitur Whartonus qui Ælfrico suo Chronicon adjudicat, quia res ecclesiæ Wintoniensis tanta præ aliis diligentia persequitur, ut à monacho quodam Wintoniensi concinnatum primo intuitu videatur. At de Ælfrico qui anno MXVI. obiit, is non alius fuit quam perfidiosus Merciae Dux, qui à partibus Edmundi Ferrei hoc anno dimicans occubuit, quem non alibi scriptorem legimus.

Ad argumentum Whartoni secundum respondeo, quod monasterio Wintoniensi non Abbates sed Priores præfederunt: neutiquam ergo

(g) Pref. ad drem. Otley, p. 24.

Ælfricus fuerit Abbas Wintoniensis. Sin autem permittamus ita se rem habere & Ælfricum fuisse Abbatem Wintoniensem: inde non concludetur *Ælfricum grammaticum fuisse Ælfricum Archiepiscopum Eboracensem*, sed tantum *Ælfricum, qui postea fuit Eboracensis Archiepiscopus vitam Athelwoldi præceptoris conscripsisse & scriptam Kenulpho nuncupasse*, quod & lubens recognosco.

Tertium duntaxat argumentum Whartono videtur profuturum; fidem profecto coacturum modo per literam C. designaretur Canuti nomen. Id quod non nisi difficiliter admittendum arbitramur. Oportet enim ut sit vel Canuti primi vel secundi nomen. Sed Ælfricum Eboracensem Archiepiscopum Canuti primi Regis obtutibus astitisse nusquam comperimus, apud secundum quidem fuisse in gratia innuere videntur, quæ scribunt Radolph. de Diceto & Matth. Westmonasteriensis; at Canuti secundi regis aulico non inscripta est epistola, quoniam attentius legenti patet beneficium non a Rege sed a Regina petendum fuisse; Canutus autem secundus innuptus obiit. Præterea quis animum potest inducere, ut credat istius epistolæ scriptorem, virum ut videre est non gradus infimi, cum ad favorem contendens regium & reverendissimi præsulis poscens opem, de Rege mentionem faceret, *nostrum Regem Can.* & rustice & plane indecenter appellasse?

Tentandum restat annon solutis omnibus quæ circa Canutum exortæ sunt angustiae Ælfrico Cantuariensis inscribatur epistola, cui magis proculdubio competunt inscribentis elogia. Periodum ergo quæ Whartono injecit scrupulum ansamque erroris præbuit nulla five in verbis five in literis permutatione facta hunc ad modum legamus;

Ita

“Ita tu, sacerdos egregie, Æthelredi nostri Regis celsissimi obtutibus
“semper assistis,” &c. sic in tuto omnia quadrabunt optime, nec
epistolographi urbanitas detrimenti quippiam, nec Ælfrici Cantu-
ariensis opuscula diminutionem quantulamcunque patiuntur.

Nodos plane indissolubiles nectit is, qui forte quærat, quo pacto
epistola inter binos tantum internuntia in alienas devenerit manus,
aut qua causa materiæ dissonantis epistola adjecta fuerit glossario Æl-
friciano. Mihi satis esto intentatas à Whartono eluisse vires &
Ælfrici Cantuariensis partes exinde illæfas conservasse. Profecto
miratus sum sæpiusculè Whartonum tantam in hac epistola collo-
casse spem, cui si decertatam à Whartono concedamus vim aliud nil
exinde colligendum datur quam quod Ælfricus Eboracensis fuit auc-
tor glossarii. Nullum autem Whartono suppetit argumentum quo
probare possit suum glossarii auctorem fuisse aut Monachum aut
Abbatem, aut Præfulem, aut Homilistam, aut Grammaticum.

Haftenus de viris eruditis qui de Ælfrico etiamnum disceptarunt.
Dicendum restat quibus ipse adductus causis in arena toties exercitata
fudaverim. Anno MDCCXLVIII. quo quidem tempore in collegio
Reginenfi juvenis admodum versabar, Oxonium studiorum gratia
venit Geo. Ballardus Campodunensis, potissimum vero ut linguæ
Anglo-Saxonicae cognitionem è codicibus MSS. penitiorè exhaustiret.
Quibus profecto literis cum & ipse haud ita pridem scholæ Merc.
Sciiff. Lond. alumnus aliquandiu dedissem operam ascita est inter
nosmet amicitia. In collocactionibus de literatura Saxonica quæ fre-
quentes erant sæpissime de Ælfrico facta est mentio cui eo nomine
tot tantaque debent posterì. Doluit Ballardus viros doctos Ælfrici
Doro-

Dorovernensis labores ob religionem & literas exantlatos in alium transtulisse. Dissertatione itaque Whartonianam refellendam suscepi, vel quod vetustatis studio jam deditus veritati litaveram, vel quod Cantuariæ natu quodammodo devinctus sedem eam antiquissimam clarissimo præfule spoliari nollem. Pollicitus est Ballardus se quoque argumentis indubiis ostensurum Ælfricum grammaticum fuisse Ælfricum Archiepiscopum Cantiorum: & postquam uterque opus suum singulatim absolvissemus utrumque simul collaturos est conventum. Ad opus me accinxi: & perfectis iis quæ de seipso narrat Ælfricus duplicem inde Ælfricianorum operum catalogum confeci, ea nimirum segregans quæ ab Ælfrico grammatico prodiisse certo constabat ab iis de quorum auctore minus erat manifestum. E quibus inita temporum ratione luce mihi clarius apparebat ista quæ sub Ælfrici supersunt nomine ab uno eodemque auctore nequaquam prodiisse. Pergens denique sensi utrosque Ælfricos tam Cantuariensem quam Eboracensem fuisse abbates scriptores & Athelvuoldi discipulos; sensi porro nonnulla quæ scripserat Eboracensis Cantuariensi adjudicata litem diu disceptatam movisse. Quo comperto haud modice oblectatus historiam utriusque Ælfrici eodem fere quo nunc conspiciuntur modo composui; & meo perfunctus munere opusculum Ballardi deposcebam. Ille vero in Orosii versione Alfrediana describenda tum temporis occupatus se huic negotio non vacasse respondebat. Sibi tantum esse argumentationis capita quæ antequam in meliorem redigerentur formam proferre recusavit. Quod cum sæpius postulanti tenax propositi vir obnixè denegaret chartulæ meæ sepositæ delituerunt usquedum anno MDCCCLIV. postulationem meam redintegravi; cui sic respondebat Ballardus.

— “ I

——— “ I cannot recollect the promise you claim :
 “ but this I am certain of, that I several times refused it, and for
 “ this good reason ; that if it pleased God to spare my life, I should
 “ make a public use of my collections : and that if I communicated
 “ my notes to those who would make a public use of them before
 “ me, my own dissertation when published would be of little va-
 “ lue. As I am now pretty rich in MSS. this illness has put me
 “ upon making a new will, to dispose of them in a proper manner.
 “ I have remembered you in it ; and I will now promise to add my
 “ collections relating to Ælfric, Archbishop of Canterbury (which
 “ prove him, by several undeniable arguments, to have been the
 “ Grammarian and Homilist) to what I have given you : and I will
 “ order it in such a manner, as to leave no room to doubt of its
 “ coming safe to your hands.”———

“ Magd. Coll. Oxon.

“ 5 Maii, 1754.”

At anno insequenti postquam vir amicissimus promisso, si non ob-
 livioni tradito saltem non præstito è vita migraverat speratas chartas
 à fratre ejus & testamenti curatore præmiolo comparavi. Comparatas
 avide perlegi, & infra spem meam inveni schedulas Ballardianas ut
 plurimum continere exscriptas quasdam Ælfrici præfationes, & non-
 nullos de SS. scriptura in patrium sermonem versa & de sacra eucha-
 ristia mysterio commentarios è scriptis Ælfrici depromptos. Decer-
 tatum Ælfrici negotium unica spectabat schedula, quæ ipsius Ballardi
 verbis sic se habuit :

C

“ MEMO-

*MEMORANDUMS for Arguments to prove that Ælfric, Arch-
 bishop of Canterbury (not Ælfric Archbishop of York) was the
 Grammarian and Translator of the Saxon Homilies.*

“ Ælfric the grammarian educated at Abington under Æthel-
 wold afterwards Bishop of Winchester. Æthelwold was made
 Bishop of Winchester, anno 963. Ælfric of York died 1051.
 So that there is between the election of Æthelwold and death
 of Ælfric of York eighty-eight years.”

“ Ælfric the grammarian was a monk of Abington. Ælfric
 Archbishop of Canterbury was buried at Abington, and gave le-
 gacies there by will.”

“ Ælfric the grammarian was made Abbat of Malmesbury by
 King Edgar, who died 975. Ælfric Archbishop of Canterbury
 gave legacies to Wiltshire by will.”

“ Ælfric the grammarian was Abbat of St. Alban's. Ælfric
 Archbishop of Canterbury gave large legacies to that abbey by
 will.”

“ Ælfric the grammarian was made Abbat of St. Albans by Of-
 wald Archbishop of York. Oswald died ann. 992, fifty-nine
 years before Ælfric of York; but if Ælfric was made Abbat of
 St.

“ St. Alban’s by Oswald, when he was Bishop of Worcester, as John
 “ Capgrave reporteth, the distance of time is still much greater.
 “ Oswald was made Archbishop of York ann. 971. Ælfric Arch-
 “ bishop of York died 1051, eighty years after.”

“ Ælfric the grammarian was much esteemed by Dunstan Arch-
 “ bishop of Canterbury : Dunstan died ann. 988, sixty-three years
 “ before the death of Ælfric Archbishop of York.”

“ Ælfric the grammarian corresponded with Wulfine Bishop of
 “ Sherborn, who died anno 958, ninety-three years before the death
 “ of Ælfric of York.”

“ Ælfric the grammarian corresponded with Wulfstan Archbi-
 “ shop of York, who died 955, ninety-six years before the death of
 “ Ælfric of York.”

“ The letter recommendatory (h) in behalf of Ælfric’s promotion
 “ to the see of Canterbury preserved in Chron. de Abendon ; a
 “ strong proof, that Ælfric the grammarian was Archbishop there.
 “ The great character it contains being exactly correspondent with
 “ his great learning, abilities and piety.”

(h) Quas sc. in historia sua ecclesiast. exhibet Cressius, p. 902 ; non quidem commenda-
 ritias sed quas vocant testimoniales.

Patet itaque Ballardum errore veteri abreptum unico Ælfrico ascripisse omnia quæ præ se ferunt Ælfrici nomen : id quod primam disceptationis ansam dedit, & quod non antea veritati conciliatum videbimus quam aquilam testudo vincat. Plura in argumentis Ballardianis occurrunt vituperanda quæ eo quidem libentius castiganda suscipio, quod si vir amicissimus in opere suo perrexerat ipsum errata sua deprehendisse sit verisimillimum.

Imprimis igitur peccat Ballardus quod unum tantummodo Ælfricum sub Athelvuoldo educatum credens, argumento à discrimine temporis inter electionem Athelvuoldi ad episcopatum Ventanorum & mortem Ælfrici Eboracensis Archiepiscopi ducto, Eboracensem ex Athelvuoldi schola extrudat.

Peccat iterum quod Ælfricum grammaticum Abbatem fuisse Meildunensem arguat quoniam Ælfricus Archiepiscopus Cantiorum Vilugiæ hominibus navem legaverit. Quæri etenim potest cur non parili ratione Hertfordiæ comitatus hominibus aliquid legaverit cum fuerit fani Albani Abbas. At Vilugienfes in testamento propterea memorat Ælfricus quod eorum fuisset Episcopus, quemadmodum & Cantianos quoniam eorum antistes.

Peccat etiam quod Vuulffinum Clarofontanum Episcopum cui inscripti sunt Ælfrici canones anno DCCCCLVIII. obiisse referat ; cum non ante annum DCCCCLXXX. sedem istam Vuulffinus adeptus fuerit.

Gravius

Gravius vero peccat, quod Ælfricum grammaticum illius fuisse Vuulffstani familiarem ponat, qui anno DCCCELVI. obiit: cum nec isti Vuulffstano inscriptæ fuerint Ælfrici ad sacerdotes epistolæ nec alterutri Vuulffstanorum aliquid unquam quantum scimus inscripserit Ælfricus Cantuariensis.

Graviter vero peccat quod illius grammaticum illius leiste
 Vultum familiariter ponat, quodammodo peccat: cum nec
 isti Vultum interius faciat, sed ad faciem epistola nec
 alterum Vultum aliquid proprium faciem leiste interio-
 re faciem Contemnit.

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ALEXICO COMMENTARIUS

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. II.

ÆLFRICUS MONACHUS ABBANDUNENSIS ET ATHELVUOLDI
DISCIPULUS.—CUM ATHELVUOLDO VENTAM TRANSIT.

ARDUUM profecto et molestiis refertissimum opus is aggreditur, qui fugitivas olim defunctorum memorias retrahere, et facta vetustate atque oblivione obruta ab orco revocare satagit. Istud hoc conqueruntur omnes qui res præteriti temporis tractant, et lectoris ideo clementiam efflagitant, quamvis interea varia rerum gestarum monumenta scribenti facem præferant.

Quam cum ii haud ægre plerumque impetrent qui res quasi hesternas scribunt, mihi certe concedendam fore confido cui octingentos ferme repetenti annos paucissima archiva suppetias offerre possunt.

Idcirco scripturarum paucitas cum sit tanta, mirandum non est, si de natalibus Ælfrici parum certi statuere possumus. Datur tamen
unde

unde conjectare licet illum nobili genere prognatum (a), et comitis Cantiorum fuisse filium. Parisius etenim fratrem uterinum Leofrici fuisse scribit, qui Cantii comitis erat filius. (b)

Primos annos Ælfricus sub presbytero (sæculari ut videtur) præceptore transegit; viro ut erant tempora levissime literis imbuto, nec magis solertia quam eruditione claro, (c) at mox restaurato monachismo coenobium Abbandonense adiit, ubi habitum religionis suscepit, (d) et sub Æthelvuoldo Abbate Benedictini ordinis rigorem et morum disciplinam, et literarum quantam libet scientiam condidicit. (e)

Monasterium Abbandonense ab Heano fundatum anno DCLXXV. Daci per Angliam grassantes devastarunt circa annum DCCCLXXI. sanctorum reliquias librosque chartasque monachorum diripientes & igne concremantes. (f) Dissipatis itaque præ timore religiosi de-

(a) Chron. Abend. ab Harpsfeldio citat in Hist. Eccl. p. 198.

(b) Math. Par. in vit. Ab. S. Alb. p. 26.

(c) *þýlon ic wite þæt sum ðerrefneort se þe min magisteren wære on þam tîman hæfde þa boc lienes. 7 he cupe beðæle lþden under 7randan, &c. Ælf. Præf. in Genesin.*

Hic loci annotare liceat duplicem cl. Thwatefii lapsum cujus quidem causa vix est explicanda: is enim in notulis ad calcem Heptateuchi Anglo-Sax. adjectis præceptorem hunc imperitum fuisse Athelvuoldum postea Episcopum Vigorniensem scribit; cum Athelvuoldus præceptor Ælfrici (Episcopus Vigornienſis nunquam) fuit & ipse literatissimus, & literas per totam Angliam consopitas refuscitavit. Sin indoctus fuerit, quis credat Ælfricum virum pientissimum de præceptore suo, episcopati dignitate aucto, tum temporis vivo, in cujus ædibus ipse tam temporis victitavit Ælfricus talia scripsisse.

(d) Hist. Abend. in Ang. Sac. vol. i. p. 166.

(e) Si alicui displicuerit nostra interpretatio dicat quomodo vult. Nos contenti sumus sicut didicimus in schola Athelvuoldi venerabilis præfulis qui multos ad bonum imbuit. Ælf. Præf. ad Gramm. Sax.

(f) Excerpt. ex rot. vet. Mon. de Abend. in archiv. Coll. Reg. Oxon. F. 18.

sertum omnino permanebat coenobium donec Athelvuoldo monasterii Glessoburgensis monacho à Dunstano educto Edredus Rex suadente Edgiva matre ejus et consentiente Dunstano pene deletum commendavit anno DCCCCLV. (g)

Æthelvuoldus derelicti loci curam suscipiens collecto religiosorum grege illis præfectus est abbas: (h) et pecuniis adjuvante Edredo rege coenobium recens instauratum ita ædificiis & possessionibus locupletavit ut ad ecclesiam Abbandonensem paulo antea “ rebus pauperimam omnes simul divitiæ putarentur affluere.” (i)

Anno DCCCCLXIII. cum jam per octo annorum spatium Abbandonenfis domus sub felici instauratoris regimine succrevisset, moritur Brithelmus (l) Ventæ Simenorum Episcopus, et in ejus episcopatum ab Edgardo Rege sufficitur Athelvuoldus, qui die dominico in vigilia D. Andreæ à Dunstano Archiepiscopo Dorovernensi consecratus est. (m)

Ecclesia cathedralis Ventanorum à primævis temporibus pro sustentatione monachorum fuit instituta, quibus Dacorum rabie anno DCCCLXVII. expulsis clerici sæculares insequente anno permittente Ethelredo rege dimotorum possessiones occuparant, (n) et huc usque

(g) Monast. Ang. vol. i. p. 101, & Hist. Abend. ut supr. p. 163.

(h) Hist. Abend. ut supr.

(i) Hug. Cand. Hist. Cœnobii Burg. p. 28.

(l) Sim. Dunelm. Col. 158. Matth. Westm. p. 372.

(m) Chron. Sax. ad ann.

(n) Rudb. Hist. maj. Wint. p. 206.

imperturbati tenuerant. Athelvuoldus autem monachismi patronus acer et clericorum conjugatorum hostis, factus jam Ventanorum Episcopus monachos in ecclesiam suam restituere molitur, & suffragantibus Dunstano Dorovernensi & Osualdo Eboracensi Archiepiscopis assensum regium obtinuit; clericos expulit; et ecclesiam suam monachis ab Abbandonia adductis adimplevit. (o)

His annumerandus est Ælfricus, qui in deducendorum numerum ascitus valedicta Abbandonia ad Ventam concessit.

(o) Rudb. ut supr. p. 217. Joh. Tinmuth. Hist. aur. lib. xxi. cap. 58. Hist. Abb. Abband. MS. in bibl. Cott. *Claud. b. vi. fol. 85. a.* Mon. Ang. tom. i. p. 38.

DE ÆLFRICTO COMMENTARIUS.

C A P. III.

ÆLFRICTUS VENTÆ MONACHUS INCUMBIT LITERARUM STUDIIS.

VENTÆ degens Ælfricus à discipulo evadit magister, et juven-
tuti monachicæ sub Athelvuoldi regimine instituendæ præcepta doc-
trinae tradidit.

Sed quoniam in sæculum incidimus quod exhaustum hominibus
ingenio et doctrina claris infelix & obscurum appellari consuevit, non
alienum erit ostendere qualis fuerit in schola Athelvuoldi instituendi
ratio; id quod ipsius Athelvuoldi nos docebit vita, de quo legimus
quod “ dulce erat ei adolescentes & juvenes semper docere, et Lati-
“ nos libros Anglice eis solvere, et regulas grammaticæ artis ac

“ metricæ rationis tradere, et jocundis colloquiis ad meliora hor-
 “ tari.” (a)

In horum usum Ælfricus nomenclaturam Latino-Saxonicam quam sub glossarii nomine edidit Somnerus noster, (b) et colloquia quædam Latina ad commodum discipulorum instituta, qui non nisi modicos adhuc in lingua Latina fecerint progressus contexuit. (c) Ex his nonnulla auxit & amplificavit ejusdem coenobii alumnus qui Ælfricum Abbatem ipsius fuisse præceptorem diserte afferit. (d)

At literarum studio ipse nihilominus diligenter incubuit, et in sacrosanctis scripturis & Latinorum patrum lectione, porro in constitutionibus & canonibus ecclesiasticis præcipuam collocavit operam: non ut apud suos famam apud posteros immortalitatem compararet, sed ut populum simplicem indoctumque clerum pietate erudiret. In frequenti ergo scripturarum aliorumque librorum ex Latino in sermonem patrium versione se exercitans.

Rogatu Æthelvueardi ducis librum Geneseos Anglo-Saxonice transtulit. (e) Cæteros etiam quatuor Moyseos libros ex Latina in

(a) Vit. Athelvuoldi à Vuulstano, script. in Act. Benedict. sæc. 5. p. 608. not.

(b) Oxon. 1659.

(c) MS. Coll. D. Joh. Bapt. Arch. 3. n. 2. & MS. Cotton. Tib. A. 3.

(d) MS. Coll. D. Joh. Bapt. ut supr. & Wanleii Cat. lib. sept. pag. 104, 105.

(e) Ælfric Munuc Ʒnet ÆþelpƷend ealdƷerman eadmodlice: Ðu beðæ we leof þa ic Ʒceolde þe aþendan oƷ lebene on Englyrc þa boc Genesys. &c. Ælfr. Præf. in Genesin.

linguam

linguam patriam traduxit; (f) et ad ejusdem Æthelvueardi usum historiam Jesuicæ accommodavit. (g) Porro partem librorum Regum, (h) libros Judicum, Estheræ, et Judithæ (hunc nimirum ut Anglos exemplo Judithæ ad defendendam contra Dacos patriam excitaret) et duos Maccabæorum libros Saxonice reddidit. (i) Quarum quidem versionum omnes præter Estheræ & binas postremo memoratas supersunt hodie typis impressæ: (l) reliquæ aut interierunt aut etiamnum delitescunt.

Quin & mandato venerabilis Episcopi Vuulffini obtemperans, dignus etenim est habitus qui ecclesiæ Anglo-Saxonice antistitibus præcepta daret, canones quosdam Anglice conscripsit. (m) Placuit quidem scriptoribus nostris canonum nomine hoc Ælfrici opusculum insignire, sed concio hortativa rectius veriusque dici potest ab Episcopis coram clero solemniter pronuncianda, quod & in epistola eidem præfixa verbis haud obscuris innuit Ælfricus.

Vuulffinus iste Clarofontanus erat Episcopus: ex cœnobiarchia nimirum Vuestmonasteriensi ad illam evectus cathedram, anno Domini DCCCCXL. in qua anno DCCCCLVIII. uti tradunt nonnulli mortuus est.

(f) *Ælf. de Vet. Test.* p. 11.

(g) *Ibid.*

(h) *Ibid.* p. 15.

(i) *Ibid.* p. 23.

(l) Oxon. 1698.

(m) Spelm. Concil. vol. i. p. 572.

Hanc tamen Vuulffini in sede Clarofontana successionem in controversiam adduxit Sulcardi auctoritas à Johanne Hetio historico prolata; qui Vuulffinum ad episcopatum Clarofontanum ab Ethelredo Rege paulo post annum DCCCCLXXX. promotum in eodem anno DCCCXCVIII. obiisse affirmat. (o)

Nos quidem non perturbabit is qui Vuulffinum Episcopum Clarofontanum anno DCCCCLVIII. obiisse contendat. Nam si Ælfricum anno ætatis suæ tricesimo hos canones scripsisse ponamus Ælfricus meus Cantuariensis annum agens vix octogessimum morietur. At Whartonus Ælfrico suo ætatem pene centenariam concedit. (p) Ipse vero hac in re Sulcardi auctoritati submitendum censeo qui cum monachus fuerit Vuestmonasteriensis et Vuulffini tempora ætate pene contingat præ aliis fidem meretur.

Extant præterea quæ Sulcardi narrationem plurimum roborabunt. Constat enim Vuulffinum cœnobio Vuestmonasteriensi præfectum fuisse Abbatem à Dunstano Londinensi Episcopo; (q) sub quo in monasterio Glessoburgenfi enutritus olim fuerat. (r) Administrationem sedis Londinensis ab Edgardo Rege accepit Dunstanus anno DCCCCLVIII. et anno sequenti translatus est Cantuariam. (s) Ante annum igitur

(o) Ang. Sac. vol. i. p. 132.

(p) Diff. de duob. Ælf. & Præf. ad Ang. Sac. vol. i. p. 23.

(q) Rad. de Dicet. Abbrev. Chron. p. 456. & Hist. de Præf. Angl. cap. iii. Malmsh. de Gest. Pont. lib. ii. f. 141.

(r) Excerpt. ex Hist. Glaston. p. 9.

(s) Whart. Hist. Episc. Lond. p. 31.

DCCCLVIII. cœnobio Vuestmonasteriensi non potuit præfici. (t) Multo minus anno DCCCXL. sedem Clarofontanam adeptus est quam ex consensu historicorum non ante affecutus est quam cœnobiarchiam Vuestmonasteriensem aliquot annos gesserat porro cœnobium Vuestmonasteriense à Dacis eversum, inculto omnino permanebat usque dum à Dunstano favente & succurrente Eadgaro Rege redintegraretur.

(t) Spelmannus hosce canones sicuti superius observavimus anno 1052 refert. Nuperus autem scriptor vir rev. Joh. Johnson, A. M. sub anno 957 collocat. Cujus equidem sententiam sui ipsius verbis conceptam proferre non gravabor. Dissentiens igitur à Spelmanno, qui canones hos Vuulffino Durocastrensi Episcopo ab Ælfrico Eboracensi dicatos existimat, hunc admodum scribit:

“ I should rather think that the Wulffin who was made Bishop of Shirburn 940 or 941, and
 “ died so 988, was he to whom Ælfric writes: he was indeed only a priest and a private monk,
 “ and not above 32 years old (unless you will suppose him to have been above 80 at the time of
 “ his death, viz. in the year 1005) but he was the prodigy of his age, and sufficiently quali-
 “ fied to compose the following canons, especially if we will allow him the assistance of his
 “ master Ethelwold, abbot of Abendon, under whom he was now studying.” — “ When I sup-
 “ pose him to be 32 years old. I do it on presumption that he drew these canons in the year
 “ 957, when Wulffin was probably too old to compose a work of this nature; and therefore
 “ was forced to ask the assistance of Ælfric; and we may fairly conclude that he was under
 “ the infirmities of age, if we consider that he had been Bishop about 17 years, and did not
 “ outlive the year 958. If these canons were composed in the year 957 we must own they
 “ were well timed: for they begin with a condemnation of the married clergy, which was very
 “ seasonable when Dunstan was now recalled from banishment by King Edgar, who this year
 “ by the death of Edwy, became sole Monarch of England. For it is well known that these
 “ two great men employed their zeal chiefly against the marriage of the clergy, and in ejecting
 “ the secular canons out of the monasteries, which they took possession of in the time of Archbi-
 “ shop Ceolnoth. Ælfric was a man of the same spirit, as he shewed, not only by his writings,
 “ but by his finishing the reformation (if I may so call it) begun by Dunstan in the church of
 “ Canterbury. It seems probable that King Edwy, who always countenanced the seculars, and
 “ the married clergy had, while Siricius was Archbishop, reversed in some measure, at least,
 “ what had been done by Dunstan in this respect. But when Ælfric was promoted to the see
 “ of Canterbury, he gave the finishing stroke by expelling the seculars and settling monks in
 “ that church.”

Tam

tur. Redintegrationem hanc anno DCCCCLVIII. factam fuisse docet Florilegus quo Dunstanus in Brithelmi substitutus locum cœnobium ad duodecim monachos apud Vuestmonasterium protinus construxit; in loco ubi quondam mellitus Episcopus beato Petro ecclesiam fabricaverat. (u) Quibus sane perpensis patet Vuulffinum ante annum DCCCCLVIII. monasterio Vuestmonasteriensi præfectum nequitiam fuisse. At eo quidem anno Florilegus præfectum scribit. Quod & ipse quidem Florilegio haud invitus assentior.

Quoad mortem vero ejus, extat certe charta Æthelredi Regis qua anno DCCCXCVIII. licentiam Vuulffino concedit ordinandi & instituendi monachos Benedictinos in cœnobio Scireburnensis ecclesiæ. (x) Extat etiam ipsius Vuulffini charta eodem anno data qua licentia nixus Æthelrediana monachos in eadem ecclesia constituit. (y) Plurimis insuper subscriptum chartis Vuulffini Clarofontani Episcopi

Tum perstringens Whartoni opusculum, atque auctoritati Hetii Sulcardique anteponeus auctoritatem Florentii Vig. & Florilegi pergit denique.

“ The author of the treatise de duobus Ælfr. says, there are many charters to which Wulffin Bishop of Wilton [Shirborne] was witness, and subscribed as such, between the years 980, and 998; but charters are suspected things, and as we cannot condemn them, so neither can we accept them for evidence, unsight and unseen; therefore in fine, I prefer the first account (with submission to better judgements) and shall therefore date them 957.”

Ego equidem susque deque ferendum arbitror quod existimat vir doct. hos nimirum canones anno 957 prolatos fuisse, quoniam iste anno Dunstanus sacerdotalis celibatus propugnator ab exilio revocatus fuit. Æque enim si non magis tempestive circa annum 980 proferrentur cum jam Dunstanus, Oswaldus, & Ethelvualdus annuente & adjuvante Edgáro Rege in id fere solum totis viribus incumberet ut ejectis & oppressis sæcularibus monachos & monasteria ditarent. Quod chartas vero quas incertæ fidei prodit vir doct. mihi profecto nihil causæ.

(u) Matth. Westm. p. 370.

(x) Lel. Itin. vol. ii. p. 51, edit. ult.

(y) Ibid. p. 52.

nomen

nomen legimus usque ad annum DCCCCXCVI. (5) post quem annum nomen ejus non ulterius comparet. At mortem Vuulffini cum sit a proposito aliena meo, & chartarum superius memoratarum fidem aliis discutiendas relinquo.

Canones igitur Ælfrici intra annos DCCCCLXXX. & DCCCCLXXXVII. scriptos fuisse arbitror, dum in monasterio Wintoniensi ageret auctor: quoniam præfixa epistola Vuulffino inscripta non obscure innuit Ælfricum ultra sacerdotis missalis gradum tunc temporis haud ascendisse.

(5) In bibl. Cotton. *Claud.* B. 6.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. IV.

ÆLFRICUS AD MONASTERIUM CERNELIENSE MISSUS.

POST multos annos in erudienda juventute et in literarum studiis absumptos insignis doctrina et morum sanctimonia ad altiora obeunda munia Ælfricum inter confratres Ventanos latitantem evocaverunt.

In pago Dorocastrensi coenobium quoddam nomine Cernel de novo fundaverat Æthelmerus Coriniæ comes, Regis Ethelredi satrapa et filius Æthelvueardi; (a) non istius Æthelvueardi quem

(a) Monast. Ang. vol. i. pag. 255.

Ducis titulo insignitum superius legimus; quoniam Æthelvueardus Æthelmeri comitis pater fato jam ante functus fuisse videtur, utpote pro cuius anima largitio Æthelmeriana facta fuit. Illum autem Æthelvueardum Ducem in vivis postea fuisse probat Ælfrici præfatio ad homiliarum vol. ii.

Domum hanc religiosam primo trium tantum monachorum coenobium eo loci ab Æthelmero constructum, quo Elvuoldus frater Edmundi Regis et Martyris prope fontem cognomento argenteum heremitæ vitam egerat principio parcius ditatam mox largioribus possessionibus fundator ampliavit, charta sua anno dominicæ incarnationis DCCCCLXXXVII. data præter terras ipso vivente tenendas, post mortem ejus villas de Cernel, & Aescere possidendas largiens. (b)

Huc postulante Æthelmero ab Ælphego successore Athelvuoldi præsulis amandatus est Ælfricus (c) monasterii Cerneliensis inspiciendi et monachorum inibi instituendorum causa.

Ibi cum sana doctrina sui sæculi homines indigere plurimum cerneret, quoniam errores multi in diversorum scripta irrepsissent & late inter Anglos sparsi essent, codicem quendam homiliarum ex li-

(b) Monast. Ang. vol. i. pag. 255.

(c) Ic Ælfric Munuc 7 Werrepreort weard arend on Æðelheðe dæge Cyningen fram Ælfeage byrcope. Adelporðe ærten gengan to sumum Wýnre þe is Cernel ge haten þurh Ædelmæne bene þær þegene, &c. *Ælf. Præf. ad primum hom. vol.*

bris Latinorum in consuetam Anglo-Saxonum fermocinationem transtulit, in scripturarum explanatione Augustinum, Hieronymum, Bedam, Gregorium Smaragdum, et aliquando Haymonem secutus. (d) Sanctorum insuper passiones vel vitas ad utilitatem et ædificationem simplicium exposuit.

In hoc volumen quadraginta sermones inseruit Ælfricus semel intra annum in ecclesia integre recitandos. (e)

(d) Præf. Lat. ad idem.

(e) Ibid.

his fastis in caputibus Angliæ et Saxonie
transiit, in septentrionalibus Angliæ, Pictaviis
Borham, Gervasio, et aliis locis. (b)
Sanctorum inter passionem vel vices ad utilitatem et edificationem
simplicium expoluit.

DE FELICIS COMMENTARIUS

In hoc volumine præsentantur sermones sancti Felici in

tre annis in ecclesia integre recitandos. (c)

(b) Tunc in eadem.

(c) Tunc in eadem.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. V.

ÆLFRICUS FANI D. ALBANI ABBAS.

HAUDQUAQUAM lectoris gratia me casurum spero quod anticipationem quandam usurpare coactus Ælfricum Athelvuoldi discipulum, et monasterii Cerneliensis rectorem non antea fuisse fani Albani Abbatem commonstrare potero, quam Ælfricum Dorovernensem antistitem fano Albano præfuisse ostenderim. Ea quippe mihi si concedatur licentia ex ipsius Ælfrici ore mox patebit Ælfricum nunc Abbatem eundem fuisse Ælfricum qui in usum Æthelvueardi Ducis magnam SS. scripturæ portionem, et in usum popularium suorum libros sermonum Catholicorum tres vernacule transtulit.

Ælfricum itaque Dorovernensem Archiepiscopum fuisse fani Albani Abbatem his verbis asserit Capogrevus in vita Osvualdi præsulis Vigorniensis ;

Vigornienfis; inter alios “instituit in ecclesia S. Albani Ælfricum
 “Abbatem, qui ad archiepiscopatum Cantuariensem postea sublima-
 “tus fuit.” (a) Idem quoque in ejusdem Osvualdi vita affirmat
 Eadmerus. (b) Idem quoque Radulphus Dicetensis asseverat. (c)
 Fidem porro addit traditio, quam inter monachos Albanenses viguisse
 refert Parisius Ælfricum seu Leofricum quendam eorum Abbatem
 archiepiscopalem Dorovernensis ecclesiæ sedem conscendisse. (d)

Extra dubium vero rem ponit testamentum Ælfrici Cantiorum
 Archiepiscopi cum iis collocatum, quæ in historia Ælfrici Albanen-
 sium Abbatis undecimi narrat Matth. Parisius. Ibi enim de benevo-
 lentia & bonis operibus hujus Abbatis agens historicus scribit eum
Kingsbury regale municipium, huic Abbatiae perpetuo jure possiden-
 dum contulisse. Item *Oxonage & Adulfintonam* pro mille marcis
 à Rege ut vadimonium. (e)

In testamento Ælfrici Cantuariensis Archiepiscopi, quod publici
 juris fecit doctissimus Hickeysius, (f) quod & mox integrum exhibi-
 turi sumus, hunc ad modum legitur:

(a) Nov. Legend. f. 252.

(b) Ang. Sacr. vol. ii. pag. 201.

(c) Abbrev. Chron. col. 446.

(d) Vit. Abb. S. Alb. pag. 26.

(e) Ibid. pag. 27.

(f) Dissertat. Epist. pag. 62.

And he pilnobe gif hit his laƿonder ƿilla ƿære þæt ƿeƿernobe into 8ce Albane þæt land æt Linger býrig. 7 ƿenge ƿylf ƿið þam eƿt to Eafulringtune. — 7 heora ƿoƿeƿýnð ƿæron þæt oranir æfter Leolƿiceſ ðæg gange eac þýðen in.

Quæ quidem cum Ælfrici Abbatis largitionibus à Parisio recensitis apprime convenientia traditionem olim receptam mire stabiliunt, & Ælfricum Cantuariensem antistitem fuisse monasterii Albanensis abbatem plane confirmant.

At de tempore, quo ad cœnobiarchiam evectus fuerit disquirendum restat. In vitis Ælfrici & Leofrici fratrum à Parisio conscriptis tam confusa sunt, & perturbata omnia, ut si excipiamus largitiones Ælfricianas Albanensi monasterio collatas, nihil in se contineant, unde lux minima elidi queat. Hujus rei argumentum esto, quod Ælfricum, quem ex largitionibus istis Archiepiscopum postea Cantuariensem fuisse constat, monasterio suo vale dixisse neget Parisius; et vitam ejus ultra annum MLXVI. dilatans illum non ante Regis Edoardi confessoris mortem naturæ debita persolvisse scribat. Quod cum Whartonus non potuit non legisse, mirandum subit quam ille fretus argumentatione sibi persuasum habuerit Ælfricum in cœnobiarchia necessario præivisse Leofrico quoniam Leofricus episcopatum Cridiensem ab Edoardo Rege cui capellanus fuit donatum tulit anno MXLVI. neque minus demirandum est, qua ratione Whartonus induxit animum, ut crederet Leofricum Ælfrici fratrem Cridiensem capeffivisse sedem ni septuagenarii humanæ vitæ oblitus spatii verisimile crederet Leofricum septuaginta fere annos supervixisse fratri suo qui Archiepiscopus Dorovernensis obierat. Leofricus enim

F

Episcopus

Episcopus Cridienfis (qui non Anglus sed natione Gallus (g) erat) anno MLXXI. obiit. (h)

Cum autem neque Parisius, neque ii, qui post Parisium scripserunt, Albanensium Abbatum vitas certi aliquid nobis in re difficili suppeditent, argumento è propria nostrimet ipsorum penu de prompto veritatem insequamur, et ex Ælfrico ipso veram Ælfrici in abbazia Albanensi successionem stabiliamus.

In superiori capite Ælfricum, anno DCCCCLXXXVII. ad monasterium Cerneliense missum, sermonum quadraginta librum contexuisse diximus alium insuper librum amplectentem sermones totidem anno DCCCXCi. Siricio nuncupasse mox ostendemus. Intra hos annos Ælfricus jam Abbas tractatum Sigvuerdo dicatum scripsit. Intra hos annos inquam, quoniam in isto tractatu unum tantum quadraginta sermonum librum à se contextum dicit. (i) At anno DCCCCLXXXIX. Ælfricus in sede Vilogodunensi Siricium excepit. Anno igitur DCCCCLXXXVIII. Ælfricum hanc gessisse cœnobiarchiam haud dubitanter affirmare possumus.

Utrum vero Ælfricus in cœnobiarchia Leofrico præiverit, cum nullam temporis notam Leofrico Parisius affixerit, dictu quidem est difficilius. Id quidem affirmat Rad. de Diceto de Ælfrico Abbate

(g) Gul. Meild. de Gest. Pontif. lib. ii.

(h) Monast. Ang. tom. i. p. 221.

(i) Ælf. de Novo Test. p. 27, edit. Lisleian.

sic scribens; "Eadmero successit Eluricus Abbas decimus. Hic
 "factus est Archiepiscopus Cantuariæ: cui successit in abbacia S.
 "Albani Leofricus Abbas undecimus frater ipsius Elurici." (k)
 Præterea in testamento supra citato rogat Ælfricus Vuulfstanum
 episcopum et Leofricum Abbātem ut bonorum ejus residuum, prout
 iis optime visum fuerit, dispartiant.

Ab Ælfrico Abbate impetravit Sigvuerdus bonæ conditionis homo
 tractatum (nisi quis epistolas binas appellare maluerit) de Veteri et
 Novo Testamento; in quo Ælfricus fœderis antiqui libros à se versos
 sigillatim recensens testimonium haud expugnabile protulit Ælfricum,
 de quo loquimur, Abbatem eundem fuisse Ælfricum, qui monachus
 eosdem libros in usum Æthelvueardi transtulerat. Quinetiam ser-
 mones à se versos tum temporis quadragenos fuisse asserens non tan-
 tum se homilistam dicit, sed et *κρίτηριον* edidit unde audacter pro-
 nunciare possumus tractatum hunc ab Ælfrico scriptum fuisse anno
 DCCCCLXXXVIII.

At, ne reiectum nobis post hæc obijciatur, silentio prætereundum
 non est quod Ælfricus in hoc de utroque fœdere libello ad Sig-
 vuerdum scribat se de Jobo homiliam olim transtulisse: (l) quam
 quidem homiliam in secundo sermonum catholicorum libro ab Æl-
 frico collocatam non ante annum DCCCXCI. Siricio dicatam fuisse
 docebimus. Hinc autem nihil ultra deducendum videtur, quam quod
 Ælfricus hanc & alias quasdam homilias (nam præter quadragenas

(k) Abbrev. Chron. Col. 446.

(l) Ælf. de Vet. Test. p. 21.

quas primus complectitur liber alias à se versas (m) memorat.) Ventæ degens in linguam patriam transfuderat, antequam Cernelium missus de integro sermonum catholicorum corpore ad usum ecclesiæ accommodando cogitasset. Illud sane ipsius innuit Ælfrici epistola ad Siricium nuncupatoria prior, qua in alio se libro è sermonibus à se translatis concinnando tum temporis occupatum scribit; adeo ut quamvis versi essent sermones, quos in secundo ad Siricium missurus erat libro ipse tamen liber absolutus non fuit; utpote qui non in eam redactus esset formam sub qua Siricio donandum statueret. Observandum porro est, quo tempore ad Sigvuerdum scriberet Ælfricus hanc de Jobo homiliam nondum publici juris factam in Ælfrici delituisse scriniis. Ælfrico etenim solenne est cum libros à se in vulgus emissos memoret “ sicut in iisdem videre est,” “ sicut aliquis ibi legat” “ sicut inibi tibi legendum datur,” aut aliquod simile superinjicere; de hac vero homilia tantum à se versam olim fuisse dicit.

Sigvuerdo apud Eart heolon habitaculum fuit, & in ædibus ejus Ælfricus obnixe rogatus & commoratus fuerat & concionatus. Quo tempore magno cum dolore conquestus est Sigvuerdus se nullum ex Ælfrici scriptis obtinere potuisse. Hunc igitur de utroque testamento libellum Ælfricus haud multo postea Sigvuerdo dicavit, in usum uti narrat auctor ipsius Sigvuerdi, sed in utilitatem plurimorum conscriptum. (n)

(m) Ælf. de Novo Test. p. 27.

(n) Ælf. de Vet. Test. p. 91.

In familia sua anachoritam aluit Sigvuerdus, qui doctrinam impetens Ælfrici connubia cleri esse licita, prædicabat. Cum igitur Ælfrico nunciatum fuisset Sigvuerdum hanc sententiarum discrepantiam animadvertisse, alteram ad eundem scripsit epistolam de castitate quam eos custodire oportet, qui sunt in sacris ordinibus constituti. Epistola hæc in concionis redacta formam in bibliotheca Cottoniana etiamnum extat. (o)

De historia S. Albani quam Ælfricum Parisius composuisse refert, (p) nihil habeo quod dicam. Neque Ælfrici abbatis epistolam de trinitate & de mundi creatione ad Vuulfgetum scriptam nostri esse Ælfrici affirmamus. Constat vero Ælfricum, dum abbatiae D. Albani præ-effet liturgiam, qua Lelandi tempore monachi ibidem utebantur exarasse. (q)

(o) Faustin. A. 9, fol. 16. b.

(p) Vit. abb. S. Alb. p. 27.

(q) Lel. de Script. in Ealfrico. Pitt. de illustr. Ang. Script. p. 823.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. VI.

ÆLFRICUS AD SEDEM VILOGODUNENSEM EVECTUS.

CONSTAT Ælfricum fuisse sedis Vilodunensis episcopum, etsi de tempore, quo ad eam evectus fuerit sedem, aliquanto discrepent historici. Annum DCCCCLXXXIX. statuunt annales Saxonici; (a) & quidem argumentis certissimis ostendi potest Ælfricum hoc anno sedem Vilodunensem adiisse Siricio à Viloduno Doroberniam transvecto. Cum vero consentiant omnes Ælfricum à Viloduno translatum fuisse Doroberniam, ipse autem nos doceat se Venta Simenorum ad monasterium Cerneliense missum fuisse, (b) oportet

(a) Chron. Sax.

(b) Præf. Sax. primo homiliarum cath. tom. præmiss.

omnino

omnino eum ad episcopatum Vilodunensium è fano Albano fuisse provectum. Neque temporis intercapedinem nimis brevem objiciat aliquis: ea quippe ætate propter virorum doctorum & idoneorum egestatem acceleratæ præfulum migrationes infrequentes haud erant. Et ne ulterius exemplum petamus Siricius Ælfrici in episcopatu Vilodunensi antecessor trium annorum spatium continuata demigratione fuit & monachus in cœnobio Avallonensi, Episcopus Vilodunensium, cœnobii D. Augustini Dorovernensis Abbas et Archiepiscopus Cantiorum.

Sed nec tanta temporis angustia coarctamur, quia si res ita postuleret Ælfricum paulo ante annum DCCCCLXXXVII. ad monasterium Cerneliense missum fuisse autumemus. Cerneliensis enim domus non primum fundata & incepta anno DCCCCLXXXVII. fuit; sed absoluta perfecta dotata. Adeo ut absimile non sit in eadem collocatos fuisse monachos, antequam in totum & in solidum perficeretur.

Hinc primo sermonum catholicorum libro, quem in monasterio Cerneliensi degens ex libris Latinorum transtulerat, Ælfricus Siricium Archiepiscopum circa annum DCCCXC. donavit; homiliarum alium à se versarum memorans librum prope tum finitum, qui illos tractatus vel passiones contineret, quos prior omiserat libellus. (c) Posteriores hunc codicem mox peractum Siricii ejusdem auctoritati commendavit exeunte ni fallor anno DCCCXCI. nam in epistola codici huic præfixa memorat injurias quas a piratis Dacicis acceperat gens

(c) Præf. Lat. ad eundem.

Anglica postquam præfatum librum Archiepiscopo transmisisset. Anno autem dccccxci. Dacis cum sub Justino & Guthmundo ducibus Gippovicum depopulati fuissent, & maritimis regni incolis pavorem incussissent, datum est temere tributum ut à rapinis & incendiis in posterum desisterent. (d) Post foedus ergo ex consilio Siricii Archiepiscopi ab Æthelredo Rege cum exercitu Anlasi, Justini & Guthmundi Dacorum hoc anno initum, (e) secundum hunc homiliarum codicem Siricio transmissum arbitror, quoniam cum Daci mox anno insequente reversi sunt rapinis neutiquam intermissis devastarunt gentem durante Siricii vita.

Secundus iste liber eundem quem & primus complectitur homiliarum numerum; sermonibus nimirum sic in utroque libro ab Ælfrico ordinatis ut absque audientium lassitudine totum opus bienio perlegeretur. (f)

Binis

(d) Hoved. 245, 6.

(e) Lambardi Achaionom. fol. 85.

(f) Sermones Ælfriciani annos abhinc fere quinquaginta erudita accurante foemina sub Oxoniensi defudarunt prelo; quamvis iniqua vetuit fors ne summa susceptricis imposita manu in publicum prodiret opus. Rem Philo-Saxonibus haud ingratam forte sim facturus, si propositiones edituræ tum temporis oblatas exhibeam.

THE
ENGLISH SAXON HOMILIES

OF
Æ L F R I C,

ARCH-BISHOP of CANTERBURY;

Who flourished in the latter end of the tenth century and the beginning of the eleventh.

G

Being

Binis hiſce ſermonum codicibus abſolutis omnipotenti rerum creatori gratias agit Ælfricus quod in divini numinis honorem et imperitorum inſtructionem ſibi datum fuiſſet eoſdem perficere. Plures autem

Being a courſe of ſermons collected out of the writings of the antient Latin fathers, containing the doctrines, &c. of the Church of England before the Norman conqueſt, and ſhewing its purity from many of thoſe popiſh innovations and corruptions, which were afterwards introduced into the church.

Now firſt printed and tranſlated into the language of the preſent Times, by

ELIZABETH ELSTOB.

Printed at the THEATRE in OXFORD. ANNO DOM. MDCCXIII.

PROPOSALS FOR PRINTING

THE

SAXON HOMILIES,

IN ONE VOLUME FOLIO:

A Short Account whereof follows.

THE Work conſiſts of a Collection of above eighty ſermons and other tracts, that were preached in the courſe of two years upon Sundays and holidays in the Engliſh Saxon church, wherein is ſhewn the doctrine of the Church of England as it was taught ſeven hundred years ago, and how free it was from many of thoſe errors and corruptions which have been introduced ſince the time of William the Conquerour.

THE PROPOSALS.

I. THAT the book, which will contain about a hundred and twenty ſheets, ſhall be printed upon as good paper, and with the ſame letter as the ſpecimen, and ſhall be adorned with ſeveral initial letters and other embellishments engraved by a very good hand.

II. That it ſhall be put to the preſs by Midſummer next: by which time 'tis hoped that ſuch a convenient number of ſubſcriptions may be had as will the better enable the publiſher to go on with the work.

III. That

autem evangeliorum tractatus ex Latino in Anglicum se deinceps versurum abnegat. Addit Ælfricus coronidis loco be *geaplicum tidum tractatulum* ex Bedæ de temporibus et de anno libris plerumque excerptum.

Quod si dicat aliquis ex parte Eboracensis Archiepiscopi Ælfricum homiliarum interpretem alium fuisse ab Ælfrico Episcopo Vilogodunensi, utpote qui in dictarum homiliarum præfationibus se monachum aperte indigitet, huic respondeo vocem *munuc* neutiquam Ælfrici gradum (g) in ecclesia denotare, sed ordinem tantummodo ex quo fuit ecclesiasticum designare: nec alia de causa ab Ælfrico usurpatam fuisse quam ut se monachum à clericorum conjugatorum grege determinaret, erga quos eodem prorsus fuit animo quo et Athelvuoldus præceptor ejus, magnus ille monachismi restitutor, vindex, pater. Rem extra omnem dubitationis aleam ponit homiliarum primi voluminis proœmium: ibi enim Ælfricus tam gradum suum quam ordinem designare volens se *munuc 7 Mæro-pneorte, virum monastici ordinis 3 presbyterum*, seu satis opinor probe *monastici ordinis presbyterum* appellat. De Episcopo legimus cognomine quod

III. That upon Payment of thirty shillings, half whereof, viz. fifteen shillings in hand, and the other half when the book is finished, a compleat copy shall be delivered.

N. B. That there will not be above two dozen more printed than are subscribed for.

Subscribers are desired, &c.

(g) Septem in ecclesia constitutos esse gradus his verbis nos docet Ælfricus; Seoron haðar *7* rindon *geſette* on cýncan. on 17 hoſtiamur. oþen 17 lector. 3ubba exorcista. 7eopða Acolitur. 7ifta Subdiaconur. Sixta Diaconur. 7eopða Pnerbizer. Can. 10. Nýrnan hab *geſet* on cýplicum 7eapum buton 3ir 7eopon; Munuc hab 7 abbas hab *7* rindon. oþne 7ýran. 7 ne 7ýndon *gezealde* to 3ýrum *gezele*. Can. 18.

Episcopus, Monachus et Abbas obiit. (h) Et exempla istiusmodi permulta adduci possunt. Confinilem fane distinctionem annos fere post trecentos haud minus assidue fotam reperiemus; diebus nimirum Pecchami successoris Ælfrici in sede Cantuariensi, quo Archiepiscopalem tenente cathedram tanta inter fratres et monachos enituere jurgia quanta inter monachos & canonicos sæculares temporibus Ælfrici. E prædicatoribus erat Pecchamus, et præ suo erga fratres amore erga monachos odio ordinis sui nomen retinuit; nec posteaquam archiepiscopalem conscendisset thronum aliter quam *frater Johannes* appellari voluit: in omnibus quas scripsit literis, in omnibus commissionibus et instrumentis publicis hujusmodi titulis exorsus, *Frater Johannes Cantuariensis ecclesiæ sacerdos aut minister humilis. Frater Johannes permissione divina Cantuariensis Archiepiscopus. Frere Johan par la Suffraunce deu prestre de Cantebir. primat de tut Engleterre, &c.* (i)

Ælfricus postquam eo quem diximus modo divinas aperuisset literas humanis etiam prospiciendum esse arbitratus est ne rursus inter nostrales eruditio deserveret. Ea quippe haud ita pridem fuerat literarum afflictæ fors ut antequam Dunstanus & Athelvuoldus in monasteriis doctrinam resuscitassent, Anglicorum sacerdotum nullus epistolam aut Latine scribere, aut Latine scriptam interpretari potuit. (l) In usum itaque pubis Anglo-Saxonice grammaticam meditatus est, etsi multos noverat se reprehensuros qui grammaticorum

(h) *Monast. Ang.* vol. i. pag. 8.

(i) *Registr. Joh. Pecch. Archiep. Cant.* passim.

(l) *Præf. Sax. ad Excerpt. gramm.*

studia viro episcopali titulo adaucto indigna censerent. At pius Ælfricus ad senes spectasse ratus est juventutem erudire. Excerpta igitur è donato & Prisciano vernacule transtulit, & in præfatione de partibus orationis indicium quasi dedit opusculum hoc grammaticum Viloduni fuisse confectum: ibi enim de nominum generibus agens exemplum patriorum edit piltunyr̃c omnibus dempto Londinio regni locis Vilodunum scilicet anteponebat. Nec alia sane de causa Viloduno primas dedisse existimandus est Ælfricus quam quod inibi commorantis summum tam in memoria quam in favore locum obtinuisset.

Ultimum sicuti videtur Ælfrici opus supplementum homiliarum audit. In duobus anterioribus libris posuerat Ælfricus passiones illorum sanctorum quos gens Anglica festi diei veneratione colebat. Hic autem continet liber illorum sanctorum passiones, quos non vulgus sed cœnobitæ officiis venerabantur. Hunc quoque codicem de Latinitate ad usitatam Anglicam fermocinationem transtulit Ælfricus precatu multorum fidelium, maxime vero Æthelvuerdi ducis et Æthelmeri motus, (m) quorum priori codex inscribitur. Tertium hunc homiliarum codicem quartum divinæ scripturæ librum à se versum appellat Ælfricus. In eorum itaque numero complectitur SS. biblicorum portionem quam ab eo versam superius diximus; quæque ut in dignitate sic & in ordine interpretationum Ælfricianarum liber primus est censenda.

(m) Præf. Lat. ad dict. lib.

Perductis his ad finem operibus Ælfricus plura se in lingua Saxonica scripturum haud promisit: imo quiescere decrevit. Quo tamen loci ultimum hoc Ælfrici consummatum fuerit opus nequeo dicere. Certo certius aut Vilogoduni aut Doroberniæ. Ipse autem opinor Vilogoduni.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. VII.

ÆLFRICUS AD SEDEM CANTUARIENSEM PROMOTUS.

ÆLFRICUM nostrum pietate doctrina atque annis denique venerabilem summum in ecclesia dignitatis apicem jam tandem affectum cernimus. Mortuo etenim Siricio Archiepiscopo Cantiorum Ælfricus Episcopus Vilodunensis in defuncti suffectus est locum, Ambrosiæ ab Æthelredo rege omnibusque ejus proceribus electus die paschatis anno dom. dccccxciv. (a) Cum vero superius probaverimus Ælfricum Episcopum Vilodunensem fuisse Ælfricum grammaticum, et uno ore concedant omnes, Ælfricum Vilodunensem Episcopum fuisse Ælfricum Archiepiscopum Cantiorum, nihil

(a) Chron. Sax. ad ann.

ultra deest ad comprobandum Ælfricum grammaticum eundem fuisse cum Ælfrico archiepiscopo Cantiorum. At quoniam nihil quod in rem nostram conducere videatur omissum velim, apponam scriptoris cujusdam testimonium qui nomenclaturæ quam in discipulorum suorum Ventanorum usum scripsisse olim Ælfricum docuimus tale præfigit carmen;

Præfulis hic redolent Ælfrici lyphana summi
 Qui rector patriæ perstitit Angligenæ.
 Inter pontifices rutilans seu mystica lampas,
 Defensor regni necne salus populi.
 Heu! nostram fera mors extinxit nempe lucernam.
 Heu! nostri cecidit fons quoque consilii.
 Hunc sexta decimaque kalendas namque Decembris
 Assumpsit Michahel seu dedit Emanuhel.

Hoc quaecunque carmen Ælfricum Cantiorum antistitem designare ex eo luculenter patet quod Angligenæ rectorem patriæ appellet, elogium Cantuariensi plane congruens, Eboracensi minus aptum (b) apponat, certum denique mortis Ælfrici Cantuariensis diem statuatur; qui cum per plures annos Dorobernensem ecclesiam ab incurfu crudeli Dacorum pie fortiterque defendisset (c) obiit xvi cal. Decembris, (d) anno mv. (e) et Abbandoniæ ubi monachus ex-

(b) Gul. Meildun. de Gest. Pontif. Ang. lib. iii. Sim. Dunelm. col. 180.

(c) Antiq. Brit.

(d) Obituar. Archiep. Cant. in Ang. Sac. vol. i. p. 54.

(e) Chron. Sax. ad ann.

titerat primo sepultus postea regnante Canuto Rege ad suam Cantuariensem ecclesiam deductus est. (e)

Istam demum litis decisionem quam initio consuectabamur affecuti sumus. Ante vero quam opusculo meo imponatur finis de inclyto præsule pauca quædam hæctenus à me prætermissa adjiciantur.

Iis profecto qui in operibus Ælfrici versantur, antistitis optimi integritas atque inculcata vitæ morumque probitas, prudentia, doctrina & sincera pietas abunde patebunt : iis autem qui in scriptis ejus minus exercitati sint ea forsitan arrideant quæ scriptores nostri protulerunt elogia. Fuit itaque “ vir prudens valde ita ut illo in tempore “ nullus sapientior haberetur in Anglia.” (f) Bridferthus insuper coævus Ramesæ Fennicolarum monachus in vita S. Dunstani (g) ipsi Ælfrico dicata illius nomen ob “ enormitatem divulgatæ peritiæ” de prædicat. Et Gervasius Dorobernensis historicus “ virum eximiæ “ sanctitatis fuisse” tradit, et “ in multa paganorum infestatione et “ summa religione Cantuariensem rexisse ecclesiam.” (h) Bene ergo apud carminis superius allati auctorem cluet “ defensor regni necne “ salus populi.”

Amplius vero et elatius venerandi plane viri pietatis et doctrinæ testimonium exhibent literæ quædam certificatoriæ quas à principe

(e) Hist. Cœnob. Abend. in Ang. Sacr. vol. i. p. 166.

(f) Annal. Latino-Sax. in Bibl. Cott. *Domitian.* A. 8.

(g) In Act. Sanctorum, tom. iv. p. 346.

(h) Act. Pontif. Cant. Col. 1648.

totius Angliæ ecclesia depromptas et ad monachos Abbandonienſes tranſmiſſas in chronico quodam Abbandonienſi invenit Harpſfeldius et his ipſius eccleſiæ verbis poſteritati commendavit: (1)

“ Univerſis ſanctæ Cantuarienſis eccleſiæ filiis clerus et populus
 “ ejusdem eccleſiæ devotas orationes. Univerſitati veſtræ eſt cognitum
 “ quantum temporis eſt ex quo accidentibus variis eventibus mater
 “ eccleſia Angliæ ſuo ſit viduata paſtore ac deſtituta rectore. Quod
 “ non ſolum ad noſtrum verum et ad veſtrum ac omnis hujus in-
 “ ſulæ detrimentum pertinere dignoſcitur cum totius patriæ ſolicitu-
 “ dinem metropolitano conſtat eſſe commiſſam. Propterea elegimus
 “ ſanctæ Abendonenſis eccleſiæ monachum Elfricum nomine nobis
 “ ſufficientiſſime cognitum natalibus & moribus nobilem, apoſtolica
 “ et eccleſiaſtica diſciplina imbutum, fide catholicum, natura pru-
 “ dentem docilem patientem, moribus temperatum, vita caſtum,
 “ ſobrium, humilem, affabilem, miſericordem, literatum, in lege Dei
 “ inſtruſtum, in ſcripturarum ſenſibus cautum, in dogmatibus ec-
 “ cleſiaſticis exercitatum, et ſecundum tramitem ſcripturarum, tra-
 “ ditionemque orthodoxorum & canonum ac decretorum ſedis apoſ-
 “ tolicæ, præſulum conſtitutiones, ſano ſenſu eccleſiaſticas regulas
 “ intelligentem, ſanoque ſenſu docentem atque ſervantem, amplex-
 “ tentem eum qui ſecundum doctrinam eſt ſermonem, fidelem, et
 “ cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt et qui ſanæ doctrinæ
 “ adverſantur, eis reſiſtere et redarguere prævalentem, hoſpitalem,
 “ modeſtum, domui ſuæ bene præpoſitum, non neophytum, haben-

(1) Hiſt. Eccleſ. p. 198.

“tem bonum testimonium, in gradibus singulis secundum traditio-
 “nem ecclesiasticam ministrantem, ad omne opus bonum et ad satis-
 “factionem omni poscenti rationem de eo quæ in illo est spe para-
 “tum. Quem nobis,” &c.

Sed ut verum fatear hæ literæ apud me sunt lubricæ et plane suspectæ fidei. Utrum Cressæo sic visæ sunt nescio: is certe versionem suam veritati paulo magis congruam effecit. (1) Optandum sane est virum doctum Harpsfeldium lectores monuisse quo loco chronicon istud inspexerit; nam Cressæum ex Harpsfeldii historia literas hæc transumpsisse satis opinor manifeste patet. Harpsfeldius autem à chronico cujus celatur repositorium. Ipsæ vero literæ sive sint germanæ sive simulatæ aperte monstrant quod Abbandonienfibus notissimum fuerit Ælfricum quondam cœnobii Abbandonienfis monachum archiepiscopalem Cantiorum ascendisse thronum, summa etiam doctrina atque pietate inclaruisse.

At Ælfricum priscæ veritatis indagatoribus præcipue charum reddidit quod opera ejus certissima de fide et doctrina ecclesiæ Anglo-Saxonice præbeant indicia: adeo ut ex vernaculis majorum nostrorum scriptis pateat eadem hos circa fidem catholicam plerumque statuisse ac ecclesia nostra etiamnum decernit. Ælfricus etenim de hodierno Romanistarum purgatorio nihil, de vetita scripturarum lectione nihil, de calice domini laicis denegando nihil, de pane et vino eucharisticis in corpus et sanguinem domini conversione nihil in-

(1) Church. Hist. p. 902.

culcat. Imo contrarie prorsus docet evangelium populo exponendum esse Anglice. (m) At de majorum nostrorum circa sanctam eucharistiam fide tam luculentum superest testimonium, homilia nempe ab Ælfrico Saxopice versa coram populo quotannis in die paschatis recitanda, ut contra pontificiam in eucharistia transubstantiationem inanemque corporis præsentiam reformatæ religionis vindices inter prima divulgandum censuerunt. Romanenses nimirum ex ore suo judicantes qui transubstantiationem adeoque realem corporis Christi in eucharistia præsentiam à temporibus Christi et apostolorum ab ecclesia receptas falso jactantes, non ante Berengarii tempora negatas asserunt.

Ecclesiæ Romanæ ulcus refricantem rem impetierunt scriptores papistici, præsertim vero Richardus Episcopus Chalcedonensis et ex eo Serenus de Cressy, uterque Angli ad Romanam conversi fidem: scriptores si modo ad veritatem investigandam collimassent operam nec ineruditi nec inepti: sed cum in eo toti sint ut fuco et fallaciis veritati caliginem obducant pro causa neutiquam defendenda pugnantes à scopo longius aberrarunt. Horum Smitheus dum argumentis speciosis commonstrare nititur prædictum Ælfrici sermonem “magis facere pro transubstantiatione, quam obeffe,” aut aliam fingit transubstantiationem, quam Romanensium docet ecclesia, aut nullum omnino admittit. (n) Suæ autem argumentationis imbecillitatem, uti videtur, perspicuens in eo denique summum spei, fideique collocat, Ælfricum Dorovernensem, quem strenuam in propagando

(m) Ælfrici can.

(n) Flor. Hist. Eccl. Gentis Angl. p. 91.

apud Anglos papismo navasse operam scriptores tradiderunt, non fuisse istius sermonis auctorem, sed quod auctor ejus fuerit aut Ælfricus hæreticus, cognomento Bata, de quo S. Dunstanus aiebat “conatus est exhæredare ecclesiam meam, sed ego impedivi eum nec potuit prævalere,” (o) aut secundum Ufferium Ælfricus Cridiensis Episcopus, prius cœnobii Meildunensis Abbas, ubi forte fuxerit errorem à Johanne Scoto ibi seminatum. (p) Fatetur itaque Ælfricum homiliæ paschalis auctorem fuisse hæreticum, cum tamen hæresin ejus ad orthodoxiæ pontificiæ modulum redigere conatur.

(o) Ibid.—Superinjicit Cressæus, quod cum proximo Berengarius sæculo de transubstantiatione litem ventilandam excitaret, neque Lanfrancus, neque alius quivis ecclesiæ catholicæ doctor Ælfricum tanquam à recta fide abalienatum respexissent: id quod in Cressæo magis demirandum est, qui si non vitam Dunstani ab Osberno scriptam putre tamen hoc miraculum non potuit non legisse, quo dilucide constat, Ælfricum stringi, quoniam transubstantiationis doctrinam scripta ejus impugnarent. Nam Dunstanus claudus cuidam factus obviam, unde, & quo percontatus est. Cui claudus se à beata Dunstani tumba redire, apud quam sanitatem sperans frustra diu permanisset. Dunstanus seipsum patefaciens respondebat se momentosis distentum negotiis adesse tumbæ suæ non potuisse; nam Ælfricus cognomento Bata conatus fuerat exhæredare ecclesiam suam: ipse vero impediverat eum, nec potuerat prævalere. Osbernus propter literarum peritiam Lanfrancus arcta sibi amicitia junxerat, et eidem provinciam assignavit conscribendi vitas & miracula Odonis & Ælphégi. Quis ergo dubitabit hanc & cæteras istiusmodi mendaces ineptias ad decipiendam plebem & doctrinam ægerrime receptam stabiliendam aptatas ab Osberno literis consignatas fuisse mandante Lanfranco, qui carnalis doctrinæ propugnator validus eandem contra Berengarium in concilio Romano verbis, mox & publice scriptis vindicaverat & postea ad archiepiscopatum Cantuariensem evehctus in Angliam primus invexit? utrum vero Ælfricum in animis habuerint isti miraculorum opifices an Cantuariensem an Eboracensem nec certe scio, nec multum refert: utriusque enim de eucharistia eadem fuit sententia, si Cantuariensem hallucinatur Osbernus qui Batæ cognomen eidem tribuit; si Eboracensem erravit Foxeus qui ex hoc Osberni commento Ælfricum homilistam fuisse Archiepiscopum Cantuariensem colligit. Interea Chalcedonensis argutias quis non ridebit qui testem adhibet Foxeum, Ælfricum cognomento Batam diversum fuisse ab Ælfrico Archiep. Cant.

(p) Flor. ut supr. p. 364.

Rem

Rem ergo non leviculam me fecisse spes est, si probato, quod Ælfricus grammaticus fuerit Ælfricus Archiepiscopus Cantiorum, ea simul probaverim ab orthodoxo fidei Romanæ antistite profluxisse, quæ pontificii hæretico ascribenda mallent.

Ælfrici nostri reverendissimi testamento, multa quæ dicta sunt antea corroboraturo opusculum hoc claudam :

Þær rutelaþ hu Alfric Arcebiſceop hir Lrde gedihhte. ꝥ ir æperc him to ſaul-ſceate he becpæþ into Xper cýpcan ꝥ land æt Wýllan 7 æt Bupnan. 7 Riſenbeorſar : And he becpæð hir laſorðe hir berce ſcip : 7 þa ſegel-ſeneða þar to. 7 lx healma. 7 lx beornena : And he pilnode gif hit hir laſorðes þilla pære ꝥ ne geſerctnode into Sce Albane ꝥ land æt Dumeltun into Abbandune. 7 Ælſnoðe þarof III hida hir dæg. 7 ruððan to þan oþaran to Abbandune. 7 x oxan. 7 ii men. he him becpæð. 7 ſilgan hi him laſorðſcýpe þe he ꝥ land to hýre : And he cpæð þæt land æt Wealingarorða þe he gebohte Lelepærðe. 7 hoſer hir dæg into Leoleſige : And he becpæð into ſce Albane ꝥ land æt Ripan. 7 ſtandan þa forþorð betreonan þan abbote 7 Leolſice ðe ær riþ ðæne Arcebiſceop geſorþýrð pæran. ꝥ ir ꝥ Leolſic habbe ðæne deel þær landes þe ne hæfþ hir dæg. 7 eac þæne dæl þe ſe arceb. forð hir ſceatte him to-let. þæt þær ehtoðe healſ prð v pundun 7 L mancurum goldes. 7 ga hit ofer hir dæg eall to gæðere into ſce Albæne. 7 heora forþýrð pæron ꝥ oranig æfter Leolſices dæge gange eac þýðerun. 7 ꝥ land on Lundene þe he mid hir ſeo gebohte. he becpæð into ſce Albæne. 7 hir bec ealle becpæð eac þýðerun. 7 hir geteld : And ne bec-
pæð

pæð þ̅ man fenge on þe feoh þe man hæfde. 7 æfter ælcne bop̅h
 agulde. 7 ruððan tilode to h̅r hergeap̅an þær ðe man habban
 fceolde: And fciƿer he geuþe þam folce to Lent and oþ̅er
 to Wiltunfciƿe. and eller on oðrum ðingum gif þær hƿæt ƿære.
 he bæð þ̅ Wlfr̅tan Biſceop. 7 Leofric abbud dihton fpa heom
 ber̅t þuhte: And þe land be ƿertan æt ſittintune. 7 æt
 Nipantune he becpæþ h̅r fƿæortum 7 heora beornum. 7 Æl-
 pheager land Eſner funa ga a on h̅r c̅n: 7 he becpæð Wlfr̅-
 rtane ærcerbiſceope ane fƿeon-rode. 7 ane ring. 7 anne ƿal-
 tene. 7 Alpheage biſceope anne rode: And he fongear on goder
 eft Lentintan þæne bop̅h þe h̅ him fceolðan. 7 Middel-Sexon.
 Sudm̅on þ̅ feoh þ̅ heom fonerceat: And he ƿyle þ̅ man fneo
 ge æfter h̅r dæge ælcne þitef̅rtne man. þe on h̅r timen fong-
 gylt ƿære: Gif hƿa þ̅r apende. hæbbe him ƿiþ Eod maene.
 Amen.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. VIII.

DE ÆLFRICO BATA.

QUONIAM omnem de Ælfrico nostro dubitationem adimendam velim de cæteris ejusdem nominis atque ævi præsulibus pauca tradam; eo nimirum me uniuscujusque famæ consuluisse ratus si post rem diu disceptatam suum jam tandem cuique tribuero.

Ælfricus igitur cognomine Bata, qui et Putta minus recte à nonnullis appellatur (quam quidem vocem neutiquam ut videtur rectius è codice Florentii MS. Whartonus mutat in *prttunc* et inde arguit Ælfricum hunc fuisse Ælfricum grammaticum, quoniam cognomen *prttunc* (sapiens) jure optimo ad grammaticum (a) pertineat) in

(a) Diff. de Duob. Ælf. p. 134.

schola Athelvuoldi Ventanorum episcopi (b) multos annos degens ad districtam morum & consuetudinum monachalium observantiam sub Ælfrico grammatico præceptore fuit instructus, cujus & instituendæ juventutis munia mox adimplens nomenclaturam (ut videtur) et colloquia à præceptore scripta adauxit, alia porro colloquia ipse pertexuit. (c) Adeo ut Ælfrici Dorovernensis causæ nihil damni impingetur, si glossario Ælfrici adjectam & cum eodem a Somnero editam epistolam (d) ad Ælfricum Batam tanquam auctorem glossarii missam fuisse permittamus. Nam si is Ælfrici Dorovernensis opusculum minus perfectum ampliaverit & adauxerit, utrumque operis utriusque opera perfecti auctorem haberi par est. At versiculi glossario præmissi scripti ut verisimilimum est paulo post ipsius Ælfrici mortem, asserentes Ælfricum glossarii auctorem fuisse & præfulem & Angligenæ rectorem patriæ, indubitatum denique obitus Ælfrici Cantuariensis prodentes diem vetant omnino, quo minus glossarium à Somnero editum alii cuique quam Ælfrico Cantuariensi tribuamus.

Hæc in annum cadunt DCCCCLXXXVIII. postea cœnobio Benedictinorum Egheshamensi ab Æthelmero recens fundato præponebatur abbas anno MV. ibi excerpta ex Athelvuoldi libro de consuetudine

(b) Præf. ad Vit. Athelw.

(c) In bibliotheca coll. D. Joh. bapt. apud Oxonienses extat cod. membr. antiquus, in quo inter alia continentur Nomenclatura sive Glossarium Ælfrici ab impresso in multis discrepans, et Colloquia quædam tam Ælfrici grammatici quam Ælfrici Batæ. E colloquiis uni præfixam legimus notam his verbis conceptam; "Hanc sententiam Latini sermonis olim Ælfricus Abbas composuit, qui meus fuit magister, sed tamen ego Ælfric Bata multas postea huic addidi appendices."

monachorum fratribus nuper rogatu Æthelmeri ad monachicum habitum ordinatis scriptando demonstravit. (d)

Scripsit etiam vitam Athelvuoldi præceptoris et Kenulpho Episcopo Ventanorum dicavit annum circiter MVI. (e) et haud multo postea sermonem in natale unius confessoris rogatu Athelvuoldi junioris Ventanorum Episcopi transtulit. (f)

Binas etiam epistolas quas latine scriptas Vuulfstano Eboracensium Archipræsuli destinaverat jussu ejusdem Saxonice transtulit, (g) quo promptius et efficacius iis inculcari possent in quorum correctionem et instructionem compositæ fuissent. Eo quippe consilio easdem texuit Bata, ut ad suæ diœceseos clerum solemniter ab Episcopis recitarentur. Harum una

(d) Ep. ad fratres Egneshamenses.

(e) Prologus istius operis sic se habet; " Ælfricus Abbas, Wintoniensis alumnus, honorabilis Episcopo Kenulfo & Fratribus Winton. salutem in Christo. Dignum ducens denique aliqua de gestis patris nostri & magnifici doctoris Athelwoldi memorie modo commendare, transactis videlicet viginti annis post ejus migrationem, brevi quidem narratione mea, sed & rustica, quæ apud vos vel alias à fidelibus didici, huic stilo infero, ne forte penitus propter inopiam scriptorum oblivioni tradantur. Valete." *AA. Bened. sæc. v. pag. 606.* Obiit Athelwoldus anno DCCCCLXXXIV. episcopatum adiit Kenulphus anno MVI. constat ergo luculentissime Ælfricum abbatem (Egneshamensem) istius operis auctorem fuisse, non Ælfricum grammaticum qui tum temporis fati cesserat. Anno etenim MV. obiit. Observandum vero est Ælfricum hic loci transactos post migrationem Athelwoldi annos rotundo numero proferre. Nam revera mortuus fuerat annos viginti duos.

(f) Wanleii Cat. MS. Septentr. p. 125.

(g) Ep. nuncupator iisdem præmissa.

Ad presbyteros nuper ordinatos oratio præceptiva audit. Altera

Ad presbyteros missales oratio præceptiva quo tempore distribuere-
tur Chrisma.

Ælfricum hunc fuisse Ventanorum ecclesiæ præpositum Rad. de Diceto, Florentius Vigorn. et Stubbesius asserunt: et fuisse equidem non nego. Sed Ælfricum Batam anno MVI. præpositi munere perfunctum fuisse uti conjicit Whartonus (f) concedi neutiquam potest: tunc etenim abbatis titulo gaudebat, ut ex epistola ad fratres Egneshamenses colligimus: nec ibi diu federat, quoniam abbatia ista non ante ann. MV. ab Æthelmero fundata erat. (g) Sim. Dunelmensis scriptor cum primis fidelis ait “Vuulstano suecessit Ælfricus Wintoniensis præpositus;” (h) adeo ut à præpositura Ventanorum ad archiepiscopatum Eboracensem promotum dicat. Sed hoc quærant alii. Aliis etiam exquirendum committimus, utrum verius scribat Matth. Westmonasteriensis, quod cum de nece Ælfredi Livingum Episcopum Vigorniensem coram Rege postularet Ælfricus Rex degradato Livingo episcopatum Ælfrico concesserit, (i) an Gul. Meildunensis qui Vigorniensibus pro repulsa episcopatus infensum tradens auctorem Hardecanuto fuisse scribit, ut quoniam illi pertinacius ex-

(f) Ang. Sacr. vol. i. p. 323.

(g) Monast. Ang. vol. i. p. 258, & seq.

(h) Dec. Script. col. 177.

(i) Flores Hist. p. 412.

actioribus

actioribus regionum vectigalium obstiterant, urbem incenderet. (k)
Certe constat Ælfricum in sede Eboracensi Vuulstano successisse
anno MXXIII. (l) et ea cohonestatum dignitate fatis concessisse ix cal.
Febr. ann. dom. MLI. (m)

(k) De gest. pont. lib. iii.

(l) Chron. Sax. ad ann.

(m) Rad. de Diceto Abbr. Chron. Col. 475. Hist. Journal. col. 943, & Ang. Sacr. vol. i.
p. 334.

Febr. ann. dom. mil. (m) anno mxxiii. (v) et ex copiosissima dignitate ipsa concessa fuit.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. IX.

DE ÆLFRICO ABBATE MEILDUNENSI.

EADGARUS Rex postquam in cœnobium Meildunense ejectis clericis monachos induxisset, Ælfricum Dunstani familiarissimum, (a) virum in omnibus ecclesiasticis expertissimum officiis eidem monasterio præfecit Abbatem anno Dom. DCCCCLXXIV. (b) Eum tam literarum peritum præsertimque elegantissimum interpretem (nisi fallax tradit vetustas) quam ædificandi gnarum legimus omnesque monachorum officinas eo tempore præstantissimas fundavisse & con-

(a) Bal. de script. cent. 2. num. 39.

(b) Gul. Meild. in Vit. Adhelm. p. 33. & in Gest. Reg. lib. ii. cap. viii.

summasse,

summasse, vitam insuper S. Adelvuoldi & abbreviationem passionis S. Edmundi concinnasse comperimus, (c) librosque multos ex latino in patrium sermonem versos post se reliquisse. His à Gul. Meildunensi recensitis operibus addit Baleus (d) ab Ælfrico scriptos.

De Naturis Rerum, lib. i.

De Rebus sui Cœnobii, lib. i.

Ælfricus hic testis adest chartæ ab Eadgáro rege Ramesegæ Fennicolarum monachis concessæ anno dominicæ incarnationis DCCCCLXXIV. (e) aliique ejusdem Regis chartæ veteris cœnobii Ventanæ civitatis concessæ anno DCCCCLXXV. (f) Oscitanter omnino Meildunensis Ethelwoldi vitam Ælfrico Cridiensi tribuit, cum sit inusitatus alicujus vitam scribere antequam è vivis exeat. Ethelwoldus autem Ælfrici Cridiensis morti supervixit annos quatuor. Quin & Ethelwoldi vita non ante transactos viginti annos post migrationem ejus ab Ælfrico scripta est uti constat ex ejusdem prologo. Ælfricum hunc fuisse Eboracensem in capite superiori demonstravimus; asserit Mabillionius in *Act. Bened. sæc. v.* quod primus Ethelwoldum celebravit Alfricus Abbandoniensis." Præ oculis habuit ipsissimam vitam ab Ælfrico Eboracensi scriptam; addit enim " qui " anno ab Ethelwoldi obitus vigintesimo res ab eo gestas literis bre-

(c) Ibid.

(d) Bal. ut supr.

(e) Monast. Ang. tom. i. p. 236.

(f) Ibid. p. 38.

“ viter mandavit.” Quo quidem tempore Alfricus Abandoniensis non Abbas erat, sed Archiepiscopus Cantuariensis.

In episcopatum demum Cridiensem per mortem Sidemanni vacantem jam grandævus evectus est anno DCCCCLXXVII. (e) et anno DCCCCLXXXI. defunctus est. (f)

(e) Gul. Meild. ut supr. & Ang. Sac. vol. i. p. 129.

(f) Ibid.

COMMITTEE

REPORT
ON THE
PROGRESS OF THE
COMMITTEE
DURING THE
YEAR 1871

THE
COMMITTEE
HAS THE
HONOR
TO
REPORT
TO THE
GENERAL
ASSEMBLY
THAT
DURING
THE
YEAR
1871
THE
COMMITTEE
HAS
HAD
THE
HONOR
TO
RECEIVE
FROM
THE
GOVERNMENT
A
SUMMATION
OF
THE
PROGRESS
OF
THE
COMMITTEE
DURING
THE
YEAR
1871
AND
THAT
THE
COMMITTEE
HAS
THE
HONOR
TO
REPORT
TO THE
GENERAL
ASSEMBLY
THAT
DURING
THE
YEAR
1871
THE
COMMITTEE
HAS
HAD
THE
HONOR
TO
RECEIVE
FROM
THE
GOVERNMENT
A
SUMMATION
OF
THE
PROGRESS
OF
THE
COMMITTEE
DURING
THE
YEAR
1871

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

C A P. X.

DE ALIIS ÆLFRICIS.

EVANGELIA quatuor Saxonice seu saltem evangelium secundum D. Matth. Saxonice versum scripsit Ælfricus quidam in monasterio Badunensi, & dedit Brithvuoldo præposito. (a) Unde conjicit Whartonus Ælfricum grammaticum ad monasterium Badunense legatum ab Elphego Ventanorum Episcopo, qui primus ipse fuerat Abbas Bathoniæ evangelium D. Matthæi Saxonice vertisse & versum Brithvuoldo Ventanorum præposito donasse. (b) Ille autem quisquis fuerit Ælfricus evangelii D. Matthæi non interpretes sed scriptor tantum erat. Nec alia fane de causa Whartonus Ælfricum grammaticum

(a) MS. C. C. C. C. cujus not. S. 4.

(b) Ang. Sacr. vol. i. p. 133 & 323.

ticum ad monasterium Badunense missum fuisse, aut Brithvuoldum ecclesiæ Ventanorum præpositum fuisse suspicatus est, quam quod Ælfricus isti scriptori nomen fuerit: causa ut fatetur ipse levi; ut mihi videtur plane nulla. Quasi nullum præter Athelvuoldi cœnobium Ælfricos aleret!

Ælfricum Episcopum inter testes chartæ legimus anno dominicæ incarnationis DCCCCXLI. datæ; per quam Eadmundus Rex & Eadredus frater ejus, necnon & Edwius filius ejusdem Eadmundi reddunt ecclesiæ Christi in Dorobernia quasdam terras quas antecessores eorum eidem ecclesiæ injuste abstulerant. (c) Sed cum hæc charta sit ficta, & tam crasse fabricata, ut vel primo intuitu pateat esse supposititiam, Ælfricum hunc etiam supposititium esse pronunciamus.

Ælfricus Edmundi Regis familiaris in locum Beornelmi cœnobii D. Augustini Dorobernenis Abbatis subrogatus est anno Domini DCCCCXLII. & ab Odone Archiepiscopo benedictus. (d) Ælfricum hunc chronologia Augustinenfis (e) anno DCCCCLVI. Sigerico Abbati fuisse tradit, & anno DCCCCLXXI. obiisse. Hanc vero chronologiam auctoritati Thornei posthabendam arbitror.

Ælfrici Abbatis nomen Eadgari Regis donationi ministro suo Mangodæ anno DCCCCLXXVIII. factæ subscriptum legimus. (f)

(c) Evident. Eccles. Christi Cant. inter Hist. Ang. Scriptores x edit. col. 2221.

(d) Thornei Chron. col. 1778.

(e) Decem Script. col. 2244.

(f) Madoxii Formular. Ang. p. 175.

Ælfricus Herefordensis Episcopus hujus fuisse temporis videtur, quem nuperus antiquitatum Herefordensium auctor adfuisse chartæ testem scribit anno DCCCCLXVI. (g) Ingulphi fretus auctoritate, qui Ælfricum Episcopum Estangliæ adducit censuræ cujusdam ecclesiasticæ procuratorem isto anno uti dicitur fulminatæ. (h) At Episcopis tum temporis orientalium Anglorum Elmhamia non Herefordia sedes fuit. Vapulet igitur historicus qui Episcopum orientalium Anglorum Herefordensem Episcopum arbitratur. Præterea quisnam antiquitatum nostrarum studiosus primo intuitu non videbit censuram hanc ecclesiasticam merum esse figmentum multos post Eadgarum, et post Ingulphum annos à monachis Croylandensibus fabricatum? de Ælfrico hoc Herefordensium Episcopo dictum arbitror (cum in alium nullum competat Ælfricum) quod in historia Glastoniensi legimus, Ælfricum scilicet Episcopum, Monachum & Abbatem, Glastoniæ anno DCCCCLXXXVIII. obiisse. (i)

Ælfricum alium comperimus insignitum Abbatis titulo, quo tempore Siricius Archiepiscopi Dorovernensis fungeretur munere. (k) Hunc autem neque Dorovernensem neque Eboracensem fuisse probant ea quæ superius diximus.

Fuisse tres venerabiles Episcopos Elmhamenses uno nomine Ælfricos dictos tradit Bibliothecæ Britannico-Hibernicæ reverendissimus

(g) Hist. and Antiq. of the City and Cath. Ch. of Heref. Lond. 1717, 8vo. p. 173.

(h) Hist. Ingulph. p. 45, edit. Oxon.

(i) Monast. Ang. tom. i. p. 8.

(k) Hicetii Epist. Dissertat. p. 7.

auctor ; unum bonum, alterum nigrum, et tertium parvum ob differentiam vocatos. (l) Priorem, utpote qui sæculo superiori claruit (m) missum facio ;

Ælfricus autem niger Elmhamensis Episcopus anno mxxxviii. obiit. (n) Testamentum ejus in opusculi nostri appendice exhibetur. (o)

Ælfricus parvus ejusdem sedis Episcopus anno mxliv. obiit. (p)

(l) Tanneri Biblioth. p. 36.

(m) Matth. Westm. p. 327.

(n) Chron. Sax. ad ann.

(o) Num.

(p) Matth. Westm. p. 415.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

A P P E N D I X, I.

**CARTA REGIS ÆTHELREDI DE XXIV. MANSIS IN DUMEL-
TUN (a) ÆLFRICO ARCHIEPISCOPO CONCESSIS :**

*Desumpta è Cartular. Monasterii de Abendon. in Bibl. Cotton. cujus
Nota CLAUD. B. vi. Fol. 102.*

LARGITORI bonitatis totius in sue maiestatis stellato supra
cherubin residente folio omniaque que sub trifaria rerum machina ab
ipso facta continentur sue diuinitatis moderante monarchia nos miser-
rimi pauperes pusilli terra peregrinique cinis pulvisque fauilla &
inevitabili mortis obnoxii cirographo primo nostro Ade uicissitudine
sue obiecto prevaricationis nudi hinc lacrimabilibus exire compel-

(a) Hodie *Dumbleton*, in com. *Gloc.*

limur casibus nihil nobiscum huius scilicet præter peccata portantef nisi quis diuini solummodo saluatus miseratione fideique, spei, et caritatis armis premunitus inexpugnabilibus multiplici proborum preuigente qualitate meritorum dignius ad tanti tribunal iudicis ut retributionem proprii laboris fortiatur immortalem representari ab angelicis mereatur spiritibus. Secundum quod noster patientissimus Job hora sui orbitatus promulgat vaticinando Nudus egressus sum de utero matris meæ & nudus reuertar illuc. Rursumque dominus dedit dominus abstulit sicut domino placuit ita factum est sit nomen domini benedictum. Si ergo ille sanctissimus uir in artiori uite sue dampno anxietatis tam honorificas suo factore exsoluere non est cunctatus gratias quid obstat mihi ab ipso omnium distributori dignitatum sat redundanti collata potestate a plebibus quoque, que nostre regali circumquaque subiacent ditioni Athelpedo agnominato si & supradicti norma vatis ipsius nomen digna extolere laude non differam promptissima deuotione ea que ab ipso mihi de die in diem preueniunt suis prout cuiusque necessitatis poposcerit distribuendo fidelibus verum ut sermonis initium ad certum producat finem quandam possessionis proprie tellurem xx scilicet ac iiii. mansarum ab indigenis Dumeltun appellatam tribusque in locis disiacentem meo admodum fideli largior archipresuli Ælfrico quam ipse a me quinquaginta talentis exigebat ponderosa trutinationis publice probatis libratione. Que portio terre cuiusdam femine fornicaria preuaricatione mihimet uulgari subacta est traditione. Itaque, ut diximus ternis diuiditur in locis x. & vii. in occidentali parte fluminis Esingburnam continens mansas ac duas in orientali eiusdem torrentis climate sorte communes populari ad Eastune necnon et v. locis silvaticis in utraque parte riuuli qui Pidwella appellatur huiusque agnomen loci ad Fleferth dicitur.

dicatur. Et hoc definimus ut predictus pontifex hoc donum sibi quamdiu uixerit cum omnibus ad se rite pertinentibus, campis, filiis, pratis, pascuis, confiniisque silvaticis omni mundiali seruitio possideat Uberrimum tribus exceptis expeditione arcis seu pontis constructione. Qui uero hoc augmentare voluerit augeatur ei benedictio superna qui autem minuere temptauerit vel aliud quid adinuenerit contrarietatis seu antiquiorem forsan produxerit schedulam à Christianismo anathematizetur latrociniique crimine obiurgetur ni quantocius resipiscat. Acta annotataque est hec donatio anno ab incarnatione Christi M. II. indict. xv. his testibus consentientibus. Ego Æthelredus Rex Anglorum hanc munificentiam largitus sum. Ego Athelstan, filius Regis. Ego Ecgbyrht, filius Regis. Ego Eadmund, filius Regis. Ego Eadred, filius Regis. Ego Eawig, filius Regis. Ego Eadgar, filius Regis. Ego Alfricus, Archiepiscopus pretio adquisiui. Ego Ælfheah Episcopus adnotaui. Ego Wulfstan Episcopus adquisiui. Ego Alfheah Episcopus adunaui. Ego Athulf Episcopus assensi. Ego Æscuuig Episcopus adfirmaui. Ego Alfuuold Episcopus adsignaui. Ego Liuing Episcopus. Ego Athelric Episcopus. Ego Ælfgar Episcopus. Ego Goduine Episcopus. Ego Ordbryht Episcopus. Ego Ealdred Episcopus. Ego Ælfhelm Episcopus. Ego Ælfuuerd Abbas. Ego Ælffige Abbas. Ego Wulfgar Abbas. Ego Keanulf Abbas. Ego Goduine Abbas. Ego Ælfere Abbas. Ego Ælffige Abbas. Ego Germanus Abbas. Ego Eadnoth Abbas. Ego Alfric Abbas. Ego Leofric Abbas. Ego Ulftric Abbas. Ego Leofric Abbas. Ego Ælfgar Abbas. Ego Ælfric Dux. Ego Ælfhelm Dux. Ego Leofuine Dux. Ego Athelmar Minister. Ego Ordulf Minister. Ego Uulfheah Minister. Ego Ulftric Minister. Ego Uulftric Minister. Ego Uulfgeat Minister. Ego Freana Minister.

L

Ego

Ego Athelmar Minister. Ego Atheluuold Minister. Ego Athelric Minister. Ego Byrhtic Minister. Eadric Minister. (b)

“Ita,” inquit registrum, “Regis donum ad Archiepiscopum de Dumeltun processit. At ipse cum ad ultima uitæ perveniret Abendonensem ecclesiam, unde monachus extiterat inde hæredem substituit, suam auctoritatem intendendo ne quis presumptorum suum testamentum irritum faceret, cujus exemplar tali Anglico conditum fuit;

“þer rutelap hu Alfric Arcebiſceop hir cride geðihce, &c.

Metæ de Dumeltun, ex eodem Cod. f. 199, b.

Æneſt eartan (1) on iſerīngbūrna. ðonne “ruðan of (2) eſiḡbūrnān” peſtpeaſdeſ 7 lang dicer. þ̅ rpa up on geſihce on daḡan (3) oſa.” þ̅ rpa 7 lang ſcædbroceſ in gemæne dic. þ̅ rpa 7 lang (4) in ſæcḡmeſe. þ̅ rpa of ſeḡmeſe eaſtſihce in eſiḡbūrnān (4) in” deſnaſoſd. (5) ðone ſinde” þ̅iſ ða langamæſu æt piðpellan (6) in cſudelū.” of cſundelum ruðſihce 7 lang hſycḡeſ on

(b) Chartam hanc cum Ælfricum ſpectet noſtrum et ætate ad Henrici ſaltem ſecundi tempora pertingat hic loci inferendam duximus. At quantævis fuerit apud Nortmannos fidei, ab antiquitatum noſtrarum ſtudioſis ægerrime recipiendam fore arbitror. Prætermiſſis autem indicis unde conſtat eſſe commentitiā acumen comminiſcentis obſervare fas eſto, qui cœnobii Abendonensis juſ firmare ſatagens idem revera infirmavit; imo plane nullum reddidit nam Ælfricus in teſtamento ſuo juſ perpetuum in terris de Dumeltun Abendoneniſibus legat: charta vero prolata tantum juſ terminatum Ælfrico concedit, pro vita nimirum Archiepiſcopi duraturum.

titandune.

tittandune. of tittundune pet on ceardan pellan (7). þonne in" pinterburpan. rpa (8) in pīðpellan." on eomaper mæopa. 7 rpa on oðarne pinterburpan. ðæt (4) in" pīðpellan (9) 7" rpa 7 lang pīðpellan up (10) on" cūndelum.

Variantes earundem lectiones è Claud. B. vi. f. 102, a.

(1) on erigburpan. þanon. — (2) eringburpan. — (3) onan. — (4) on. — (5) þonne rindon. — (6) þīðpyllan. of þīðpellan on cūndelu. — (7) þanon on. — (8) on pīðpyllan. of pīðpyllan. — (9) 7 þeder hýrð inn an haza on port. 7 — (10) oð cūndelu.

Privilegium Ecclesie Christi Cantuariæ rogante Ælfrico Archiepiscopo ab Æthelredo Rege concessum. E Cod. Cotton Claud. A. iii.

HOC privilegium ego ÆDELREDUS Rex Anglorum ÆLFRILO Archiepiscopo ecclesie regimen Xpo gubernante dictavi et subscripsi.

Ego gratia summi tonantis angligenum opcadarum necne in gyro jacentium monarchus. ÆDELREDUS. Angligenis notesco philochristianis. Dum pater venerabilis archipresul ÆLFRILO cupa pastoralis memet sollicitate mandatis divinis perscrupule debui. Ingenioque crescente salubri Creator Deus cor illustravit regium nostrum, mundumque cotidie ab hominum malitia renescentem uel deficientem intelligens. Proh dolore Dei servitium passim nostra in gente a cultoribus clericis depleo extinctum et resecatum; unde patris docentibus meis in gente purissimam ecclesiam saluatoris in kantia positam expulsi pro utitur patulis clericis cum sanctus Augustinus iussu beati GREGORII pape monachos infra Christi ecclesiam primitus rege purissimo annuente uel pauente ÆDELBERTO constituit grege monachali dominam gentis Christo opitulante adornabo; substantiam ecclesie monachorumque, noviter inibi locatis perpetualiter in huius libello corroboracione privilegioque confirmo; uillule uero Christi ad ecclesiam iure pertinentes, que temporibus antiquissimis a meque monacho aliisque fidelibus ac tenus concessa sunt. Lingua plebeia hec continent uocabula; primitus

p̃m̃itur EĀSTRIGĒ, quod p̃ur p̃pecialiter dum in decima-
 tionem p̃orte p̃rouenit mearum uillarum p̃ro redemptione pec-
 caminum. Terra, p̃ipaue marina. Ch̃risti eternaliter ecclesie
 cont̃ribuo. Postquam IOELHAM uillula. BOSINGTON ⁊
 EDESNAM. APPENDENTIA PARUA. APELDRA.
 ⁊ SWYRDLINCA. PREOSTANTUN. GRAVANCE.
 p̃yllan. LEART. FERLEAH. On p̃uðrexan PÆLLIN-
 GAS. in occidentali cantia MEAPHAM. COLINGAS. in
 p̃uðrian iuxta londoniam þEALAVYRð; itidem ultra flumen ta-
 menrem HRISBEORGAN margine luci Eiltepñi uillula ec-
 clesie Ch̃risti p̃ite p̃ertinent̃. in orientalib̃ p̃axonib̃ LÆL-
 LING. in orientalib̃ angl̃ HÆÐLEH. ⁊ in regione ea-
 dem ILLALEH. in insula tanatorum territoria lata. Sic
 autem p̃redictum Ch̃risti p̃eciale monasterium cum uillul̃ om-
 nib̃ ad se p̃ite p̃ertinentib̃ ab omni p̃eruitute liber terrena,
 camp̃, p̃arcũ, p̃ratĩ, siluap̃ nemonib̃, marisc̃ p̃al̃, p̃i-
 piscationib̃, uenationib̃, aucupationib̃, t̃rib̃ excerpt̃,
 expeditione, pont̃ arc̃que p̃eedificatione. Si quĩ uero beni-
 uolum hoc noſtrum p̃uilegium munerib̃ domino digñ augere
 p̃atagat, ampl̃icet ſibi dominũ manſionem amenam p̃edib̃ in
 p̃uper̃ cum omnib̃ p̃cĩ. Si tunc ut non optam̃ quĩ mali-
 uolum diabolico inſtinctu p̃latu hanc noſtram confirmationem
 minuerit uel dempſerit partem cum Iuda p̃oditore Domini ac-
 cipiat, ⁊ dentib̃ Cerberi infernal̃ ſine termino cum demoni-
 b̃ omnib̃, p̃tigia palude corrodetur, niſi mortem ante com-
 munem congrua emendet ſatiſfactione quod nequiter contra
 dominum ſuum deliquit p̃actorem, cum uero melĩ ſit peccatum
 cauere quam emendare poſſo ⁊ cunctoſ ſucceroſ obreſco ſi-
 deleſ,

deles, rexes, episcopos, duces, gentisque dominatores, ne sitis
Christi partores ecclesie, verum substantie monachorumque
inibi Domino seruientium reduli deperiores, ut partem habeatis
cum iustis non deficientem in celis. Scriptum est hoc privile-
gium mille decurso anno uero vi. his tertibus me rogantibus,
necne concordantibus, quorum uocabula inferius lucide karax-
antur. (c)

+ Ego Æðelredus Anglorum induperator hoc privilegium ope
manuque crucis signaculo corroboro.

+ Ego Ælfricus Dorobernicus Archiepiscopus hanc prerogatiuam
uexillo suo confirmauit.

+ Ego Vulstanus Londonie Pontifex ecclesie huius Regis bene-
uolentiam tropheo suo consolidauit.

+ Ego Ælfræah Wentonie Episcopus arrensum prebui.

+ Ego Orðberht Episcopus consensit.

+ Ego Athelricus Episcopus condonauit.

+ Ego Aðulphus Episcopus pro uiribus annui.

+ Ego Godwinus Hrothensis ecclesie Episcopus corroborauit.

+ Ego Lyuingus Regis beneficium in Domino conclusit.

(c) Adversatur hoc privilegium Gul. Meildunensis sententia, qui epistolæ fretus auctoritate
à Bonifacio Papa ad Regem Ethelbertum missæ ann. 615. Afferit monachos in ecclesia S. Salva-
toris fuisse à temporibus Laurentii Archiepiscopi. At ex hac epistola colligi tantum potest licen-
tiam anno 615 concessam fuisse statuendi in monasterio Dorobernensi habitationem monachorum
regulariter viventium. Utrum vero annus 1006 (pro anno 1003 uti censet Spelmannus, *Concil.*
tom. i. pag. 508.) male positus aliquid ex auctoritate huius privilegii detrahat, cum tamen ex
historicorum pateat fide Ælfricum pulsus canonicis monachos in ecclesiam Christi introduxisse,
viderint alii.

Ego

+ Ego Wulfriður Abba.

+ Ego Ælfrid Abba.

+ Ego Wulfgar Abba.

+ Ego Ælfrinur Abba.

+ Ego Leofricur Abba.

+ Ego Ælfrinur Abba.

+ Ego Wighardur Abba.

+ Ego Ælfric Dux.

+ Ego Ælfhelm Dux.

+ Ego Leofwine Dux.

+ Ego Leofric Dux.

+ Ego Æthelmar Minir.

+ Ego Ordluf Minir.

+ Ego Eadric Minir.

+ Ego Byrhtic Minir.

+ Ego Æbelric rex Minir.

+ Ego Leofric Minir.

+ Ego Sigeward Minir.

+ Ego Sigereð Minir.

+ Ego Wulfstan rex Minir.

+ Ego Wulfstan iuuenir Minir.

+ Ego Lyring Minir.

+ Ego Leofstan Minir.

Exemplar

*Exemplar ejusdem Privilegii Saxonico à Latino in nonnullis discrepans;
ex eodem Cod. Cotton.*

ON drihtnes naman Ælmihtiges Godes. Ic Æðelred mid Godes
gyfe angel ðeode cýning. 7 pealdend. eac oðra izlanda ðe her abu-
tan licgað. cýðe engliscum criptenum mannum hu se appýrða
arcebiſceop ÆLFRIC of his biſceoplican wiðdome 7 gymenne
me on godes bebodum oft abyrgud hæfð; ic eac ðurh godes
gyfe mine þearfe of ðære godcundan lafe 7 bodunge geornlice
underſtandan wylle. 7 ic ðisne ðeodſcýpe undergyte ðurh manna
ýfelnyſſe 7 unrihtſiſnyſſe eall towide forðonne 7 for her gud-
ne; eac betpux minum andgyte ic gereo 7 roðlice underſtande
þ þel ðeodſcýpe ðurh preoſta gymeliſte wite on ðisum earde
ðurh ungeheald ſumnyſſe apýrð iſ. 7 ic godes ðeordum aledne
7 acoledne ðearle behreopſige. Sæde ic minum witun ðe me
for gode, 7 for worulde nædað þær him god andgyt ſýlð minen
moden hohfulnyſſe. Grædon hi ða þ hit ðurh godes ſultum be-
tege wære þ ic ða preoſtas of Xpes cýrcean for hisra openan
leahtran 7 gýltan geutode. 7 Xpes. cýrcean mid munec haden
mannum gerette. þe for me 7 minne leodſcýpe ðærinne woldon
rihtlice gebiddon 7 godgladian. ic ða ſwa dyde on Xpes cýrcean
munecas gerette of ðære býrne ðe ſcſ Auguſtinus hider to
brohte. þ wæs þ he on Xpes cýrcean be ſcſ GREGORIUS
hære 7 ðær mæran cinges geðeahhte 7 ſultume ÆÐELBYR-
TES ða haligan munecas ðærinne gerette ðe he hider on earð
mid him brohte. 7 ða munecas ſuðða ðurh his haligan broht-
nunga

nunga to biſcopan Ʒerurðan ðære cýrcean landſpede. 7 ðæra mu-
neca ðe þær niſon inne Ʒelogeðe rýnð ecelice. on ðiſum runder
ſneolſeic ƷertranƷige. 7 þara tuna heſ on naman aſſute þe of
ealdum ðaƷum 7 ſſam me anƷel cinƷe 7 eac of oðrum Ʒeleaſful-
lum mannum hiðer to. to ðære halƷan ſtope Ʒerealde rýnðon;
Æneſt iſ EAſTRILE. þ land into Xpeſ cýrcean ſor minne
ſaple Ʒe on lande Ʒe on ſæ ſtranðe ecelice ic rýlle; ðonne iſ
IOLLHAM. BOſINGTUN. EDEſHAM. 7 APELDRA.
lýtle beſe pýc. ſWYRDHLINLAS. PREOſTATUN.
GRAVAHEA þYLLAH. LEART. FERNLEAH. on
ſuðreſan PÆLLINGAS. On peſt cent MEAPHAM, LU-
LINGAS. On ſuðrian pið Lundenne WEALA pýrð. Eſtro-
na beƷeondan tameſe HRYſEBYRLAN be cilterneſ epele to
Xpeſ cýrcean tun rihte to ƷelicƷende. On eaſt rexum LÆL-
LING. On eaſt enƷlum HÆDLEH. 7 ðær ſul Ʒehende IL-
LALAH. On tenet lande ſum ðæl landeſ. Si ærre ðiſ ſore-
ſpecene mýnſteſ ſſam eallum eorðlicum þeopðome ſneoh 7 mið
eallum ðam tunum ðe him to ƷelicƷað. þ iſ on ſeldum 7 on læſe-
pum 7 on mæðum 7 on puðubeaſpum 7 on ſealtum meſſum 7 on
ſiſcnoðum 7 on huntnoðum 7 on ſuƷelnoðum butan þýrum þrum
ðingum. þ iſ rýrðſæpeðe 7 þriƷcƷe pýrce 7 buſhbote. Lýſ-
hpýlke pel pýllendra manna ðýrne minne runder ſneol mið Ʒo-
ðum ðingum Ʒeeacnian pýlle. Ʒe mænſpýðe Ʒoð ælmihtig hiſ
pununƷe on heoſonlicum ſetlum mið eallum halƷum. Lýſ ðonne
hpýlc ypel man of ðeople on aled. rý þ he ðýrne minne runder
ſneolſ Ʒepanige oððe ƷelytliƷe. rý he iudaſ Ʒeſeſa Xpeſ belæ-
pendeſ. 7 ſi he toſen of hellehunder toðum on ðam eƷerlicum
helle. piſum mið eallum ðeoplum butan ælcum ende butan he hit

ær hīr hende daze rihtlice gebete ꝥ he wið hīr drihten manful-
lice agylte. Ðonne hit riðlice betere is ꝥ man wið synne par-
nize ðonne hi man ge riincpullice bete. Ic biððe 7 halrige ealle
ge leappulle mine æfterzenzan. cýmngas 7 biſceopas 7 ealðor-
men 7 þeode pealðendras ꝥ ge ne syn Xpes cýrcean neafzenðras.
ac ꝥ ge syn geornfulle beſerendras Xpes azenne lande are 7 ðara
muneca ðe ðær gode þeorian. ꝥ ge on eceſe neſte riugal hīr 7
mýrðe habban moran mid eallum hīr halgum ærre butan ende.
Amen. (d)

- + Ic Æðelſeo engla cýmng þýrne Xpes cýrcean riunden freolſ on
Xpes riſenðe getriymma.
- + Ic Ælfric Xpes cýrcean ariceb. þær godan cýnges freolſ mid
rode tacne ærre getriange.
- + Ic Wulſtan Lundeniſcra manna biſc. mineſ hlaforðes dugod
ziſe ærre geðſærize.
- + Ic Ælſeah Winceſtriſcra manna biſc. þiſes forſeðan cýnges
bocunze be minne riſenðe geſærize.
- + Ic Oribýrht biſc. ꝥ ylce mid godes bletunze dyde.
- + Ic Æþelric biſc. ꝥ ilce dyde.
- + Ic Adulſ biſc. ꝥ ylce dyde.
- + Ic Godwine biſc. eal ꝥ ylce dyde.

(d) Privilegium Æthelredianum a Spelmanno olim tam Latine quam Saxonice in conciliis
editum ad fidem codicis Cottoniani recudendum cenſuimus tum quod lectori paulo caſtigatius
offeratur tum quod ſcripturæ Anglo-Saxonice in Gallicam vergentis exemplar haud contemnen-
dum exhibeat.

- + Ic Lyring byrc. miner hlaforðer pillan 7 godnyrre ecelice get-
nymme.
- + Ic Wulfpic abb. Soð geritnyr.
- + Ic Ælfrarð abb. eal rpa.
- + Ic Wulfgar abb. + Ic Ælfrige abb.
- + Ic Leorpic abb. + Ic Wigharð abb.
- + Ic Ælfric ealðorþman. + Ic Ælphelm ealðorþman.
- + Ic Leorþine ealðorþman. + Ic Leorþige ealðorþman.
- + Ic Æðelmar miner hlaforðer byrc þen geritnyr.
- + Ic Orðulr ealrpa trype geritnyr.
- + Ic Eadpic trype geritnyr.
- + Ic Byrhtic cinger ðegen geritnyr.
- + Ic Æþelric ealða trype geritnyr.
- + Ic Leorpic hræzel ðen trype geritnyr.
- + Ic Sþarð cinger þegen æt ræde 7 æt runan ðirne rpræce
trype geritnyr.

Testamentum Ælfrici Elmhamensis Episcopi, è Cod. Cotton. Aug. II.

Num. 80.

HER rpytelað on þissum geyrte hu Ælfric b. pille his afe
beteon þe he under gode geyrnode 7 under Enute kyncge his
leofue laforde 7 ríðan hæfð rihtlice gehealdan under Haraloe
cyncge. 7 is þonne ærest 7 ic gean 7 land et silfincga þerða
into sce Eadmonde for minra saule 7 for minar lafordar. swa ful
7 swa forð swa he hit me to handa let. 7 ic gean 7 land æt hun-
rtaner tune be ærtan broke 7 mid þan lande et holme into sce
Eadmonde. 7 ic pille 7 þa munecar on byrig sellan swxtiz pund
for þan lande et ticespelle 7 et doccyncge 7 7 þerto gehefað.
7 ic gean Leofrtane dæcane þæt land et grumartune swa ful 7
swa forð swa ic hit ahte. 7 ic gean mine cyne laforde haraloe ii
marc gol. 7 ic gean mine hlefordigen an marc gol. 7 ge lærtaman
Ægelrice iii pund mine fæt sylfe. 7 selaman mina cnihtar þa
minra swiordar ritan xxxx. punda. 7 fif pund into eliz. 7 fif
pund into holme. 7 fif pund pulfparde muneke minne mæge. 7
fif pund Ælfræhige min lewamestne. 7 ic pille 7 man sella 7
land et palringaham swa man deparc mæge 7 ge lewtaman 7 feoh
swa ic gewirrod hæbbe. 7 ic pille 7 man selle 7 land et ferra
feld swa man deparc mæge. 7 ræcna man iungoepe brun an marc
gol. 7 mid þan laue rcytte man myna borzar. 7 ic gean Ælfrine

(a) Alia ut videtur manu.

minan

Versio Latina Testamenti Ælfrici Elmhamensis Episcopi.

HIC manifestatur per hoc scriptum, quomodo Ælfricus Episcopus voluerit ejus possessiones dividere, quam cum Deo adeptus est sub Canuto Rege suo gratioso domino, (quasque) postea jussu tenuit sub Haraldo Rege. Hoc est primum, quod illum fundum apud Vilinga-verda Sancto Edmundo pro mea anima & pro animabus meorum dominorum, tanto talique titulo, quanto & quali ille mihi traditus fuit. Item do illum fundum apud Hunstanestunam ab oriente rivuli una cum fundo apud Holmum Sancto Edmundo. Item volo, ut monachi de Burgo pendant sexaginta marcas pro fundis apud Ticesvellam & apud Doccynge cum iis quæ illuc pertinent. Item do Leofftano Diacono fundum apud Grimaftunam tanto talique jure, quanto & quali ego illum possideram. Item do regio meo domino Haraldo duas marcas auri. Item do illustri meæ dominæ unam marcā auri. Item solvantur Ægelrico quatuor libræ argenti puri. Item pendantur meis servis, quos noverint mei œconomi, xxx. libræ. Item quinque libræ monasterio Eliensi. Item quinque libræ monasterio de Holmo. Item quinque libræ Vulfvardo monacho, meo cognato. Item quinque libræ Ælfæhigo meo lectori. Item volo, ut vendatur fundus apud Valsingahamum quanti potuerit, pretiumque ita distrahatur, quemadmodum ordinavi. Item volo ut vendatur fundus apud Fersafeldam, quanti potuerit. Item enumeretur Bruno juniore una marca auri, residuaque parte, persolvatur æs, quod debeo alienum. Item do Ælfvino capellano meo Valsingahami, xxx. agros apud Eggemæra. Item

Vuoni

manan preoſte et paſſingaham xxx akepa et eƷgemæpa. 7 uui
 prouaſt habbe þone oſaſ ætan. 7 ic Ʒean Ædſine muneke þa
 mylne et Ʒæyſæte þe piſgpaſe ahte. 7 ic Ʒean Ælſſic preoſte
 þ̅ land et pyƷedune þe ic bohte to leorpenne. 7 ic Ʒean þ̅ myln
 þe pulnoð ahte into ſce Eadmunde. 7 ic Ʒean ſibſiht þ̅ land þe
 ic Ʒebohte on mulantune. 7 ic Ʒean þ̅ ſen þe þuplac me ſealde
 into Ælmham þa preoſtaſ to ſoddan. 7 ic Ʒean into hoſne an
 þurend ſen þen. 7 ic Ʒean þ̅ ſen þe Ælſſic me ſealde into
 holme. 7 ic Ʒean þon haƷe binnon noſðſic ſoſ miſe ſaule 7 ſoſ
 ealea þe hit me Ʒeudon into ſce Eadmunde. 7 ic Ʒean þan haƷe
 into ſce p&ſe binnon lunden. 7 ic Ʒean runƷe bſun þ̅ healde
 þurend ſen.

Codex iſte Cottonianus unde privilegium Æthelredi ſupra memo-
 ratum deſumpſimus, continet & alias quaſdam chartas apographas
 ad eccleſiam Dorobernenſem olim pertinentes, quas cum non alibi
 fuerint editæ, propria deſiciente materia, in appendicem noſtram
 referre lubet.

Vuoni præposito, eos, quot supersunt. Item do Æduino monacho molendinum apud Gæysetum, quod Ringvarus possidebat. Item do Ælfrigo sacerdoti fundum apud Rygedunam, quod emi pro ejus victu. Item do molendinum quod Vulnodus possedit, Sto. Edmundo. Item do Sibricto fundum, quem ego emi apud Mulantunam. Item do paludem, quam Thorlacus mihi vendidit, ecclesiæ Elmhamensi pro victu sacerdotum. Item do ecclesiæ Hoxnensi aliam paludem multi pretii. Item do paludem, quam Ælfricus mihi vendidit, ecclesiæ de Holmo. Item do septum intra Nordvicum pro mea anima & animabus meorum majorum, qui illud mihi reliquerunt, Sto. Edmundo. Item do illud septum intra Londinum Sto. Petro. Item do Bruno juniori dimidiam partem paludis dictæ Thusendfen.

Literæ patentes Eduuardi Regis in quibus confirmatur Ecclesiæ Cant.

Possessio Terrarum in Mersham à Siguardo datarum & Uxore ejus.

EADWEARD cýnge gnet rcigande arceb. 7 hapold eopl. 7 pulfric abb. 7 orpearð. 7 ealle mine þegenar on cent ppeondlice. 7 ic cýðe eop þ ic pille þ þ land æt mersham 7 ælc þæra ðinga þet þæðer mid rihte gebýrað licge into crister circean on cant-para býrig mid race 7 mid rocne rpa full 7 rpa forð rpa rizpearð and hir rip hit þider inn zeuðan. forðam þe ic pille þ se dom rtande þe mine ðegenar gedemðan.

+ Ic ðigened riparðer broðor trýpe gepitnýr.

+ Ic pulfrtan ealða gepitnýr.

+ Ic pulfrtan zeonza gepitnýr.

+ Ic lýring roð gepitnýr.

+ Ic leofrtan gepitnýr.

Testimonium

*Versio Latina Literarum patentium Eduuardi Regis, in quibus confirmatur
Ecclesiæ Cant. Possessio Terrarum in Merseham datarum à Siguardo
& Uxore ejus.*

EDWARDUS Rex salutat Stigandum Archiepiscopum & Haraldum Comitem, & Vulfricum Abbatem, & Ofveardum & omnes suos famulos per Cantiam amice. Et ego notum facio vobis, quod volo, ut terra apud Merseham, omnesque res, quæ jure illuc pertinent, possideantur ab ecclesia Christi Cantuariæ cum jurisdictione & executione tanto talique jure quali Siguardus & ejus uxor ea illi dederunt. Etenim jubeo, ut judicium valeat, quod tulerunt mei ministri.

Ego Sigeferd Sigvardi frater testimonium fero.

Ego Wulffstani senior testis.

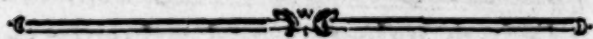
Ego Wulffstani junior testis.

Ego Lyfingus testis.

Ego Leofstanus testis.

Testimonium Ælfgysæ Eduuardi Regis Matris de Terris in Nepantune.

IC ælgýra reo hlæfdrigo Eadweardes cýninges modor ge ærndeðe æt cnute cýninge minum hlafordes þæt land æt nipantune 7 þæt þærto hýrð into Xper cýrcean þa ælfric se þegen hit hæfde forporht þan cýninge to hordan. 7 se cýninge hit gear þa into Xper cýrcean þan hirede to forter lande for uncre bezra raple.

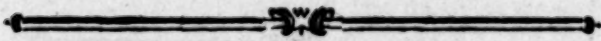
Testimonium Æthelnothi Archiepiscopi de Terris in Godmæperham.

IC æðelnoð Xper cýrcean arceb. gebohte þ land æt godmæperham æt risede eorl mid tram 7 hund georon tigan marcan hpreolpre be gepite. 7 gear hit on minon halan life into Xper cýrcean þan hirede to bigleoran into heora beodderne for mine raple. 7 se þe þis pýlle apendan apende hine criht fram heopenam ricef mýrðe into helle pite.

Testimonium

Versio Latina Testimonii Ælfgivæ Reginae de Newantuna.

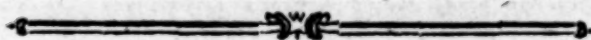
EGO Ælfgyfa domina, Edvardi Regis mater promerui a Canuto Rege, meo domino fundum apud Newtunam cum pertinentiis, ecclesiæ Christi, quem fundum Ælfricus Minister fisco regio multæ nomine solvit. Quemque Rex ecclesiæ Christi & ejus conventui tunc dedit, pro utriusque nostrum animabus.

Versio Latina Testimonii Æthelnoti Archiepiscopi de Terris in Godmæresham.

EGO Æthelnotus Ecclesiæ Christi Archiepiscopus emi fundum apud Godmæreshamum a Siredo Comite pro centum septuginta duabus marcis argenti puri, quemque dedi sanus corpore ecclesiæ Christi & conventui fratrum ibidem degenium pro mea anima. Etenim qui hoc voluerit auferre, auferat eum Christus a cœlestis regni gloria in infernum.

Testimonium Thoredi de Terris in Honrleze.

IC þoreð geann þ̅ land æt honrleze þam hipeðe æt Xper cýrcean
for myne raple rpa full 7 rpa forð rpa ic rýr hit ahte.

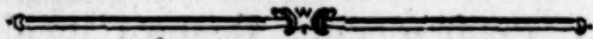

*Charta Eduuardi Regis de Terris in Certham, confirmans insuper Ecclesiæ
Cant. omnes Terras quas eidem antea contulerant Reges, Episcopi, Comites
& Magnates.*

+ **I**C eadperð cýnge 7 engla lander pealdend under crýrte þan
heopenlican cýmýnge ge ann þær lander æt certham into Xper
cýrcean for mine raple þan hipeðe to forter lande þe þær inne
gode þeopað. 7 ic eom þær mýnrter mund 7 upheald. 7 nelle
geþarían þæt ænig mann geutige ænig þara landa þe mid rihte
into þan halgan mýnrter gebyrige. 7 ic wille þæt ælc þara landa
þe on miner fæder dæge læg into Xper cýrcean wære hit kýnger
gýfe. wære hit býrceoper. wære hit eorler. wære hit þegenar.
eall ic wille þæt ælcer mænner gýfe stande. 7 ic nelle geþarían
þ̅ ænig mann þis apende. 7 gif ænig mann si rpa dýrftig. oððe
þýrto geþwærelece þæt ænig þara lande þe lið into Xper cýrcean
þanon geutige si he iudar gerefa þe crýr belæpade. 7 ðe þisne
crýrde

Versio Latina Testimonii Thoredi de Terris in Horslege.

EGO Thoredus do fundum apud Horslegam conventui apud ecclesiam Christi pro anima mea tanto talique jure, quanto & quali ego illum possessi.

Versio Latina Chartæ Eduuardi Regis de Terris in Certham, confirmans insuper Ecclesiæ Cantuariensi omnes Terras quas eidem antea contulerant Reges, Episcopi, Comites & Magnates.

EGO Eadvardus Rex, & Anglorum terræ dominus sub Christo cœlesti illo Rege do fundos apud Certham, Christi ecclesiæ & conventui ibidem Deo servienti pro anima mea. Et concedo iis illos pro dote & sustentatione istius templi. Et nolo pati ullum hominem petere quemcunque fundum, qui jure sanctæ illi ædi debentur. Et volo, ut unusquisque fundus, qui per dies patris mei pertinuit ad Christi ecclesiam, sive donum fuerit Regis; sive Episcopi, sive Comitis; sive ministri, sicut datus fuerit, permaneat ratus. Et nolo pati aliquem illorum quicquam auferre. Et si quis tam audax fuerit, ut petierit aliquem fundum, qui pertinet ad Christi ecclesiam, sit Judæ socius, qui Christum prodidit. Et qui testimonium supra scriptam, mutaverit, quod propria mea manu scripsi in hoc Christi libro & dicavi

crýðe æfre aþende þe ic mid minre azenre hand on þýrre Xper
 bec Xpe betæhte on uppan Xper reofod. drihten forðo hine
 a on ecnerre. Amen.

Ðiſ gýnd þara landa nama. Sandwic. Eartwýge. Tænet. Eðor-
 ham. Leocham.

Leptaham.

Godmæſerham.

Pýlle. Eart cent 7 oþer cent. Berpica Werhornaſ. Apulþra.
 Merreham. Orpedingtun.

Pſeoſtatun.

Meapaham. Eulingaſ. Fſinningaham. Holingaburnan. Fernleze.

Peccham. On ruðſrexan. Pæccingaſ. pudutun. On ruðſian. peala-
 purð. Merretham. Leigham. Horſleze. On eſtſrexan. Suðcýrcean.
 Middelstun. Lælinge.

Boccing.

On eart englum. Hæðleh. Illaleh. Innon buccingham ſcipe be
 cilterneſ eſere. Hſýrebyrgan.

Innon Oxenaſorþſcipe. Nſipantun. Brutupýlle.

His

dicavi Christo supra illius altari, Dominus eum perdat in æternum.
Amen.

Hæ sunt nomina terrarum s. fundorum Sandvic; Eastrygge; Tæ-
net; Leocham.

Certaham.

Godmæresham.

Pylle. East Cent & Other Cent. Berwic Werhornas, Apuldra,
Merseham, Orpedingtun.

Preostatun.

Meopaham, Culingas, Frinningaham, Helingaburhan, Fernlege.

Peccham. In Saxonia Australi; Pæccingas, Wudutun. In Suth-
rian, Wealawurth, Merfetham, Ceigham, Horflege. In Orientali
Saxonia; Sudhcyrccean, Middeltun, Lællinge.

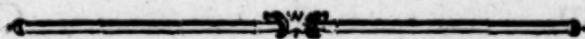
Boccing.

In Orientali Anglia; Hædleh, Illaleh, &c.

Intra Comitatum Oxoniensem. Niwantun, Brutuwylle.

Verfio

His adjiciantur quæ ineunte anno MDCCLIV. è vetusto iv. evangeli-
orum exemplare manuscripto descripsimus: quem quidem librum
tum temporis possidebat reverendiss. in Christo pater Thomas Archi-
episcopus Cantuariensis.

*Epistola Vuulfstani Eboracensis Archiepiscopi notum faciens Canuto Regi &
Ælfgyfæ Reginae Consecrationem Æthelnothi Archiepiscopi.*

+ **WULFSTAN** arceb. gnet cnut cyning hys hlaforð 7
ælfgyfæ þa hlæfðian eadmodlice. 7 ic cýþe inc leof þ þe habbað
gedon swa swa ur swutelung fram eop com æt þam byrc. æþelnoþe.
þ þe habbað hine nu gebletroð. nu biððe ic for goder lufon 7 for
eallan goder halpan þ ge witan oc gode þa mæþe. 7 on þam halgan
hade. þ he mote beon þære þinga wyrðe þe oþra beforan wæron.
dunstan þe god wæs. 7 mænug oþer. þ þer myte beon eall swa
rihta 7 gewyrna wyrðe. þ inc byð þam þearflic for gode 7 eac
gewyrlic for worolde.

Termini episcopatum
et

Æt hanc pleote gæð þæra trezra byrceoprice to wæðene. fram
hanf pleo te to hringdene. fram hringdene to tum þyllan to and-
hincan

*Versio Latina Epistolæ Vuulfstani Eboracensis Archiepiscopi notum faciens
Canuto Regi & Ælfgyfæ Reginae Consecrationem Æthelnothi Archi-
episcopi.*

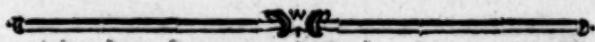
VULFSTANUS Archiepiscopus salutat Canutum Regem, suum
Dominum, & Ælfgysam dominam, humillime; & ego notum facio
vobis lubenter, quod fecerim ut mandatum nobis fuerit a vobis, quan-
tum refert ad Episcopum Æthelnothum, scilicet quod illi jam bene-
dixerimus. Nunc oro pro amore Dei & omnium Dei sanctorum,
qui noverint divinum illum actum, sacramque illam ordinationem,
ut dignus fiat eo munere & par iis, qui eum præcesserunt, Dunstano
videlicet, qui bonus fuit; multisque aliis; et ut hoc sit ita rectum
justumque, ut vos duxistis illud utile coram Deo, & congruum
coram mundo.

Termini Episcopatum apud Hansfleotam limites utriusque Epif-
copatus junguntur, ab Hansfleota usque ad Hoingdene. Ab Hoing-
dene usque ad Rumwyllam. Ab Rumwylla usque ad Sandlincam.

O

Inde

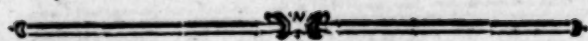
lincan. fram randlincan and langer þær ea to þære pic. fram
þære pic to þære cortan. 7 swa andlanger to ruðrexan. þur hyt
rtynt 7 æfre gyt stod buton se ancebircceop hwar geunnon
pille of hyr dæle þam oþran bircceope.

Testimonium Eadfigi Archiepiscopi de Terris in Healtune.

EADSIGE arceb. cūþ on ðisse crister bec þ̅ tokiz sende to
me to hriðbeorgan hī tpezen cnihta oðor hatte rexa oðor Leof-
pine. 7 bæð me þ̅ þa forþoro morton standan þe æðelnoð arceb.
7 he geporht hæfdon ymbe þ̅ land æt healtune. þ̅ he hī bruce
hīr dæg 7 eode æfter hīr dæge into Xpr. cūpcean. 7 ic him ðær
tīðude on manegra godra manna gepitnyrre 7 ealles mines hīredes
ge gehaduora ge læpedra.

Inde ab Sandlinca secundum amnem usque ad Wicum. Ab Vuico usque ad Cortam, & directe versus Saxoniam Australem. Hi sunt limites ab utroque latere, nisi alter uter Archiepiscopus voluerit alteri quid cedere de sua parte.

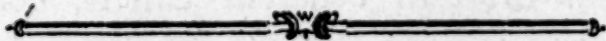

Versio Latina Testimonii Eadfigi Archiepiscopi de Terris in Healtuna.

EADSIGUS Archiepiscopus, testor super hoc Christi libro, quod Tokius misit ad me Hreosbeorgam, duos ejus servos, quorum alter nominatur Sexa; alter vero Leofvinus: & petiit a me, quod pactum ratum esset, quod inter eum & Athelnotum, Archiepiscopum factum fuerat circa terras apud Healtune videlicet, quod iis uteretur donec viveret, sed post ejus mortem cederent Christi ecclesiæ. Quod illi concedi coram multis bonis hominibus & omnibus mei conventus consecratis fratribus.

*Charta Canuti Regis concedens Archiepiscopo et Ecclesiæ Cantuariensi
facam & focam aliasque Libertates in Homines suos exercendas.*

+ **C**NUT cýncg gnet ealle mine birc. 7 mine eorlar 7 mine
geþeþan on ælcere rcipe þe æðelnoð arceb. 7 ge hipeð æt crister
cýncean land inne habbað fneondlice. 7 ic cýðe eop þ 7 ic hæbbe
geunnen him þ he beo his raca 7 rocne pýrðe. 7 gnið-brýcer 7
ham-rocne 7 forstealler 7 inþangenef-beofer 7 flýmena-fyrmdæ
ofer his agene menn binnan býrig 7 butan. 7 ofer crister cýn-
cean 7 ofer swa feala þegna swa ic him to lætan hæbbe. 7 ic nelle
þ ænig mann aht þær on teo buton ne 7 his ricneþas. for þam
ic hæbbe criste þas gehhta forgyfen minne swale to eceþe aly-
rendnerre. 7 ic nelle þ ærre ænig mann þis abrecce be minum
fneondrcipe.

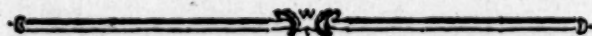

*Concordia facta inter Æthelnothum Archiepiscopum & Tokigum de Terris
in Healtune.*

+ **H**ER swuteliað on þisse crister bec æðelnoðes arceb. for-
þorð 7 tokiger embe þ land æt healtune. þ pær þ tokig com to
hisbeorzan to þam arceb. gyþþan æðerlæd his swif forðþaren
pær. 7 cýðde him fulfnoðes cýðde þ he þ land becreðen hæfde
into

Versio Latina Chartæ Canuti Regis concedens Archiepiscopo & Ecclesiæ Cantuariensi sacam & socam, aliasque Libertates in Homines suos exercendas.

CANUTUS Rex salutat omnes suos Episcopos; & suos Comites; & suos præfectos uniuscujusque Comitatus, qui Ædelnodi Archiepiscopi & conventus apud Christi ecclesiam, fundos tenent, amice. Et notum vobis facio, quod ego concefferim, illi jurisdictionem cum potestate sumendi pœnas de reis pacis fractæ; domesticæ immunitatis violatæ; mercium interceptarum; hospitii furibus dati, & victus proscriptis præbiti, intra ipsius familiam sive intra civitatem (fuerit) sive extra & in Christi ecclesia, & in tot servos, quot illi concessi; & nolo ut aliquis, tale quid exerceat, præter illum, sive illius Vicarium. Quoniam ego dedi Christo illud privilegium pro æterna animæ meæ redemptione. Et nolo ut aliquis præfata violet salva nostra gratia.

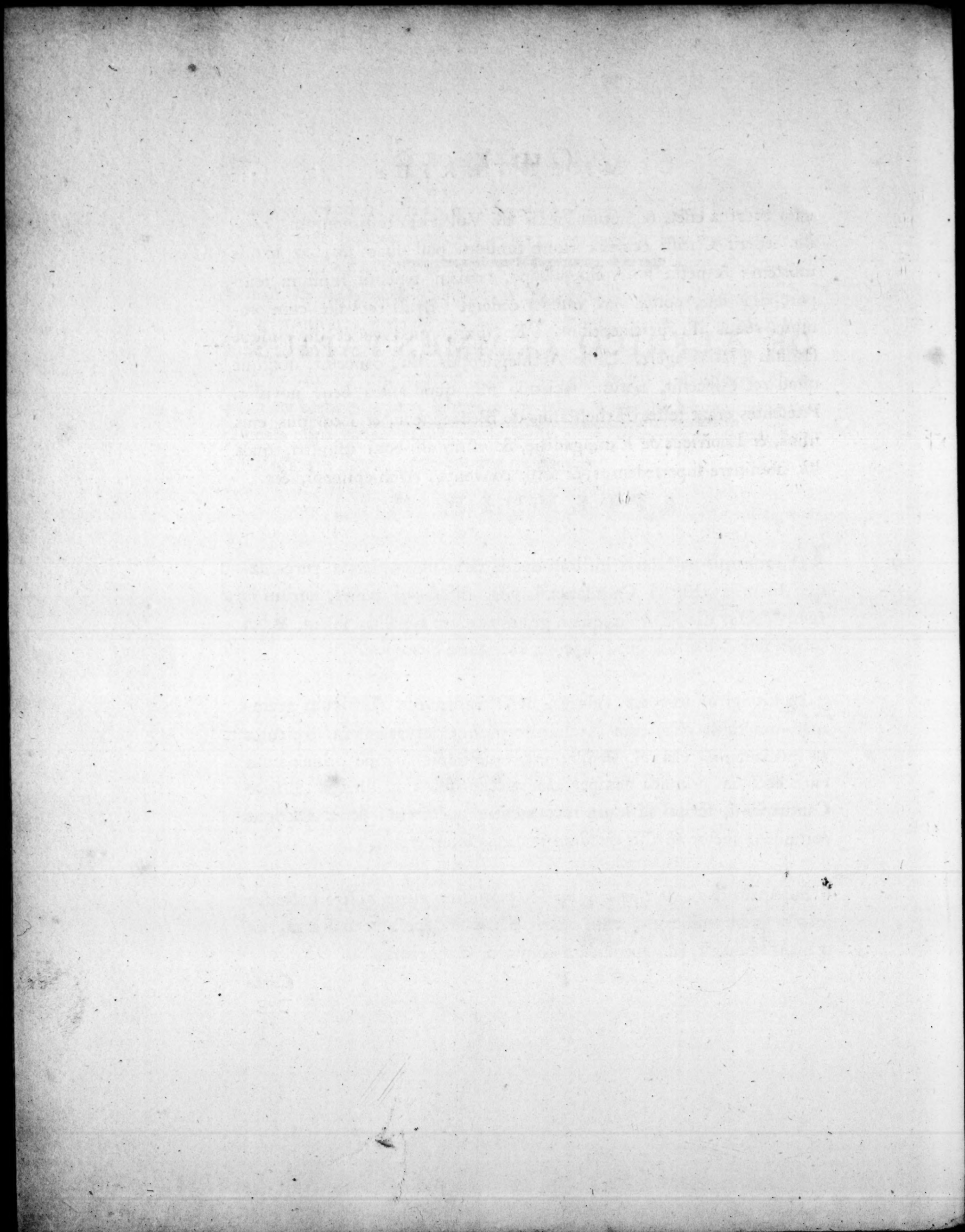

Versio Latina Concordiæ factæ inter Æthelnothum Archiepiscopum et Tokigum de Terris in Healtuna.

HIC statuitur super hoc Christi libro pactum Æthelnodi Archiepiscopi & Toki quod circa fundum apud Healtunam factum est, ut ille venit Hrisbeorgam ad Archiepiscopum postquam Æthelfleda ejus
uxor

into Xpr. cýrcean æfter his dæge 7 his wifes. 7 bæd þone anceb.
þ he þ land habban morþe his dæg. 7 æfter his dæge þ hit
lage into Xpr. cýrcean mid eallum þingum þe he þeron geti-
han mihte unberacen. 7 cwæð þ he wolde þam b. þancer kepan
þ his mannum. 7 se anceb. him þær tidode. 7 sæð þ he riht bið
hine gedon hæfde. þ he sylf him forðam cwyðe secgean wolde
þeh he hit ær ful georne wiste. 7 ðisear þær togeþitnyrre æbel-
rtan æt bleddehlæpe 7 leofwine his sunu 7 leofwif æt æningadene.
7 seala oðra godra cnihta þeh se hi ealle ne nemnon. 7 eall ðær
ancebiscoper hined geze-hadode ge læpede.

uxor mortua esset, & notum fecit illi Vulfnothi testimonium, quod ille dederit Christi ecclesiæ illum fundum post suam & suæ uxoris mortem; & petiit ab Archiepiscopo, veniam tenendi fundum tempore vitæ suæ, postea vero integer cederet Christi ecclesiæ cum omnibus rebus illi pertinentibus. Et dixit, quod vellet illi ejusque famulis gratias agere. Unde Archiepiscopus illud concessit, dixitque quod recte fecisset, notum faciendo sibi, quod antea bene novisset. Præsentes erant testes Æthelstanus de Bleddehlæve, & Leovinus ejus filius, & Leofricus de Eaningadene, & multi alii boni ministri, quos hic nominare superfedemus, & totus conventus Archiepiscopi, &c.

DE ÆLFRICO COMMENTARIUS.

A P P E N D I X, II.

ID imprimis postulavit instituti operis ratio ut explorata perpensa-
que literaria Ælfrici Cantuariensis vita, dijudicari posset, utrum is
fuerit doctus ille Ælfricus quem grammaticum appellare solent, & cui
totum fere debemus, quod superest literaturæ Saxonicae.

In his igitur fere toti fuimus, ut Ostenderemus Ælfricum gram-
maticum fuisse Ælfricum Archiepiscopum Cantuariensem explentes
eo quadantenus viri cl. desiderium, eruditionis nempe principatum
cum ecclesiæ primatu semper conjunctum fore: ut libri ab Ælfrico
Cantuariensi, scripti ad suum revocarentur auctorem: & ut Ælfricus
eorundem auctor ab aliis ejusdem nominis fecerneretur.

Superfunt paucula quæ à proposito paululum aliena nostro hætenus
intacta prætermisimus: cum vero Ælfricum spectent nostrum, ne
penitus excidant, in appendicem conjicere decrevimus.

Carta Ascuini Episcopi reddentis Alfrico Archiepiscopo & Ecclesie Cantuariensi terram de h̃urbeor̃ghe; excerpta è Cartulario Archiepiscopali Cantuariensi MS. Tann. 223. fol. 30, b.

* **ANNO** Dominice incarnationis MDCCCXCV. indictione vii. Ego Ascuinus Dorecestrensis ecclesie pontifex reddo ecclesie Christi & Alfrico Episcopo metropolitane sedis terram de h̃urbeor̃ge cum libro

* Chartam hanc ob materiam potius quam formam inter commentitias annumerandam censeo, omisso enim quod pravus indictionis annus figmentum sapiat, exinde dicimus ecclesie terras Ascuino pro pecuniis mutuo acceptis in vadimonium fuisse positas à Sigerico Archiepiscopo qui per se nec abalienare potuit, nec oppignerare ecclesie bona. Has terras Ascuinus non solutis ab Ælfrico pecuniis sed timore Dei compunctus Ælfrico reddit & ecclesie; et hanc profecto redditionem à compunctione ut fatetur natam appellat nihilominus munificam. Quod si solutam ab Ælfrico pecuniam dixisset, parum profuisset; cum haud minus inepte pecunias non participatas Ælfricus solvisset quam Ascuinus jure sibi debitas recusasset. Quin & terras has Ælfrico reddit Ascuinus ab omni mundiali obstaculo liberas exceptis expeditione, &c. qua quidem concedendi formula minus apte utitur is cui in vadimonium tradebantur terrae, qui eodem tantum in quo traditae fuerant statu oppigneranti reconcedere potuit. Præterea cum hæc sit clausula in concessionibus regis ecclesie factis usurpata qua, temporibus Anglo-Saxonum, religiosorum terrae ab omni servitio sæculari liberabantur exceptis istis tribus propter publicam regni utilitatem semper reservatis, Sigericus ipse, si quid omnino concedere, non aliter concedere potuit. Istius vero ætatis non erat inutiliter coacervare voces. Hoc ante scripseram quam animadvertebam ipsam oppignerationis chartam à Whartono visam fuisse. Edocemur inde Siricium posuisse Risburgam in vadimonium Espigo Episcopo pro nonaginta libris argenti & ducentis marcussis auri anno 995 indict. præter cætera sphalmata apponuntur hujus rei testes Aestanus Cicestrensis & Orbbryht Seolesiensis Episcopi. Abunde sufficit hoc ad coarguendam falsitatem chartæ. Idem etenim sunt Cicestrensis & Seolesiensis Episcopi: seu potius nullus tum temporis erat Episcopus Cicestrensis. Istius episcopatus sedes erat Seolseia. Stigandus in Cicestriam mutavit, & Cicestrensi Episcoporum primus obiit anno 1087. Quicquid autem sit de chartis donativis, durum existimat Whartonus his derogare fidem ex quibus emolumentum nihil ecclesie querebatur. At ex his idem sine dubio quod & è donativis emolumentum aucupati sunt; scilicet ut scriptum qualecunque in terris revera suis jus palam proferre possent. Neutiquam enim id in votis habuerunt hujusmodi chartarum confectores monachi ut figmentis alienum adipiscerentur, sed ut Nortmannis avidis palpum obtrudentes iis quibus se melius posse viis noverant suum defenderent.

ejusdem

eiusdem terre pro salute anime mee quam uidelicis terram Sigericus Archiepiscopus eiusdem ecclesie Christi predecessor prefati Archiepiscopi Alfrici dedit michi in uadimonium pro pecunia quam a me mutuo accepit. Ego autem timore Dei compunctus pro salutis eterne spe ut prefatus sum liberam eam reddo ecclesie ad quam iuste pertinet ab omni mundali obstaculo cum omnibus ad se rite pertinentibus exceptis expeditione pontis & arcis coedificatione. Hanc mee munifice concessionis libertatem conantes mutare uel minuere seu frangere habeant partem cum hiis quibus dicitur, discedite a me operarii iniquitatis in ignem eternum ibi erit fletus oculorum et stridor dentium, nisi prius digna penitentia et legali satisfactione ante exitum corporalis uite emendauerint.

F I N I S.

